

UNIVERZITA MATEJA BELA V BANSKEJ BYSTRICI
PRÁVNICKÁ FAKULTA

**KOMPARATÍVNA ANALÝZA PRÁVNEJ ÚPRAVY DOMÁCEHO
NÁSILIA**

Diplomová práca

8b656815-2548-48c5-9f68-fc8e9119b976

Študijný program:	Právo
Študijný odbor:	Právo
Pracovisko:	Katedra medzinárodného a európskeho práva a právnej komunikácie
Vedúci bakalárskej práce:	JUDr. Ľubica Saktorová, PhD., LL.M., M.A.

Banská Bystrica, 2024

Bc. Petra OLŠIAKOVÁ

ČESTNÉ VYHLÁSENIE

Čestne prehlasujem, že som predloženú záverečnú pracú spracovala samostatne, s použitím zdrojov uvedených v zozname bibliografických odkazov.

V Banskej Bystrici, dňa 29. februára 2024

.....

Podpis

ABSTRAKT

OLŠIAKOVÁ, Petra: *Komparatívna analýza právnej úpravy domáceho násilia* (Diplomová práca). Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici. Právnická fakulta. Katedra medzinárodného a európskeho práva a právnej komunikácie. Vedúci bakalárskej práce: JUDr. Ľubica Saktorová, PhD., LL.M., M.A. Stupeň odbornej kvalifikácie: magister (v skratke „Mgr.“). Banská Bystrica, 2024. Rozsah práce: 70 strán.

Diplomová práca bližšie rozoberá historicky zakorenený problém domáceho násilia, a to nie len z pohľadu medzinárodného práva, ale predovšetkým z pohľadu relevantných noriem európskeho práva. Cieľom analýzy týchto predpisov je následne posúdiť, či je súčasná právna úprava pre obete násilného správania dostatočná a či skutočne ponúka účinné nástroje na ich ochranu. Obzvlášť veľký dôraz kladieme na Dohovor Rady Európy o prevencii násilia na ženách a domáceho násilia a boja proti nemu, ktorého ustanovenia a ich následná aplikácia do vnútroštátnych poriadkov signatárkach štátov môže byť problematická. Súčasťou práce je aj súvisiaca judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva. Následne sa zaoberáme stručnou komparáciou právnej úpravy domáceho násilia vo vybraných štátoch. Práca rovnako pracuje s pojmom „domáce násilie“, ktorý je bezpodmienečne potrebné chápať, ako súčasť širšieho kontextu násilia páchaného na ženách, či rodovo podmieneného násilia. Súčasne poskytuje komplexný prehľad o možných príčinách, znakoch, formách domáceho násilia a o subjektoch, spravidla o obetiach domáceho násilia.

Kľúčové slová:

Domáce násilie. Násilie páchané na ženách. Rodovo podmienené násilie. Právna úprava.

ABSTRACT

OLŠIAKOVÁ, Petra: *Comparative analysis of domestic violence legislation* (Diploma thesis). Matej Bel University in Banská Bystrica. Faculty of Law. Department of International, European Law and Legal Communication. Thesis Supervisor: JUDr. Ľubica Saktorová, PhD., LL.M., M.A. Qualification level: Master (in short „Mgr.“). Banská Bystrica, 2024. 70 pages.

The thesis discusses the historically rooted problem of domestic violence not only from the perspective of international law, but especially from the perspective of the relevant norms of European law. The aim of the analysis of these norms is then to assess whether the current legislation is sufficient for victims of violent behaviour and whether it actually offers effective instruments for their protection. Particular emphasis is placed on the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence, the provisions of which, and their subsequent application in the national laws of the signatory states, can be problematic. The related case law of the European Court of Human Rights is also included. Subsequently, a brief comparison of domestic violence legislation in selected states is discussed. The thesis also works with the concept of "domestic violence", which must necessarily be understood as part of the broader context of violence against women or gender-based violence. At the same time, it provides a comprehensive overview of the possible causes, signs, forms of domestic violence and the subjects, usually the victims of domestic violence.

Keywords:

Domestic violence. Violence against women. Gender-based violence. Legislation.

ZOZNAM SKRATIEK A ZNAČIEK

a pod.	a podobne
napr.	napríklad
resp.	respektíve
CAN syndróm	Zneužívanie a zanedbávanie detí
WHO	Svetová zdravotnícka organizácia
OSN	Organizácia spojených národov
EÚ	Európska únia
DEVAW	Deklarácia o odstránení diskriminácie žien (<i>Declaration on the Discrimination against Women</i>)
CEDAW	Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien (<i>Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women</i>)
ESLP	Európsky súd pre ľudské práva
GREVIO	Skupine expertov na boj proti násiliu na ženách a domácejmu násiliu
EDLP	Európsky dohovor o ľudských právach
FRA	Agentúra Európskej únie pre základné práva
ZPND	Zákon o prevencii násilia v rodine (<i>Zakon o preprečevanju nasilja v družini</i>)
VAWA	Zákon o násilí na ženách (<i>The Violence Against Women Act</i>)
DVOGB	Zákaz držania zbraní pre jednotlivcov odsúdených za priestupok proti domácejmu násiliu (<i>The Domestic Violence Offender Gun Ban</i>)
FVPSA	Zákon o prevencii a službách poskytovaných v oblasti domáceho násilia (<i>The Family Violence Prevention and Services Act</i>)

OBSAH

ÚVOD.....	7
1 FENOMÉN DOMÁCEHO NÁSILIA	9
1.1 PRÍČINY DOMÁCEHO NÁSILIA	11
1.2 ZNAKY DOMÁCEHO NÁSILIA	12
1.3 FORMY DOMÁCEHO NÁSILIA	13
2 OBETE DOMÁCEHO NÁSILIA	16
2.1 DETI	16
2.2 SENIORI	17
2.3 MUŽI	18
2.4 ŽENY	20
2.4.1 Femicida – najzávažnejšia forma násilia páchaného na ženách.....	21
3 ÚPRAVA DOMÁCEHO NÁSILIA V MEDZINÁRODNÝCH PRÁVNÝCH DOKUMENTOCH	25
3.1 DOKUMENTY ORGANIZÁCIE SPOJENÝCH NÁRODOV	26
3.2 DOKUMENTY EÚ	32
3.3 DOKUMENTY RADY EURÓPY	34
3.3.1 Dohovor Rady Európy o predchádzaní násiliu na ženách a domácejmu násiliu a boji proti nemu (Istanbulský dohovor)	37
3.4 JUDIKATÚRA EŠĽP VO VZŤAHU K DOMÁCEMU NÁSILIU	45
4 PRÁVNA ÚPRAVA DOMÁCEHO NÁSILIA VO VYBRANÝCH ŠTÁTOCH.....	49
4.1 SLOVINSKO	49
4.2 ŠPANIELSKO	51
4.3 SPOJENÉ ŠTÁTY AMERICKÉ	54
ZÁVER.....	60
ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV	62

ÚVOD

Domáce násilie je skutočne komplexný a celosvetovo prítomný problém, ktorý presahuje pomyselné kultúrne, spoločenské a historické hranice. Prejavuje sa v rôznych formách a ovplyvňuje život jednotlivcov naprieč všetkými demografickými skupinami a komunitami, bez ohľadu na úroveň ich rozvoja alebo kultúrne zázemie. Korene domáceho násilia možno hľadať v historickom patriarchálnom usporiadaní spoločnosti Rímskej ríše, kde bol rímsky občan mužského pohlavia najvyššou a najmocnejšou rodinnou autoritou a fyzické trestanie manželky jej manželom bolo bežným a všeobecne akceptovaným zvykom.

Revolúciu v oblasti boja proti domácej násilii priniesla vlna ženských hnutí v druhej polovici 20. storočia, ktorá začala verejne poukazovať na mocenské a štrukturálne aspekty domáceho násilia a s tým súvisiace rodové nerovnosti v spoločnosti. Feministické hnutia docielili to, že domáce násilie v západných vyspelých spoločnostiach prestalo byť neviditeľným javom a začalo byť chápané ako politický problém, ktorého riešenie si vyžaduje komplexný prístup zo strany vládnych autorít. Od tej doby bolo prijatých nespočetné množstvo medzinárodných ľudskoprávných dokumentov a listín chrániace základné práva a slobody všetkých ľudí bezpodmienečne. Napriek zmene v spoločenskom vnímaní a implementácii právnych noriem zostáva dedičstvo tkvejúce v rodovej nerovnosti a nerovnováhe moci stále živé.

Vzhľadom k tomu, že sa o problematiku domáceho násilia v kontexte vnútroštátneho práva zaujímate už dlhší čas, rozhodli sme sa skúmať domáce násilie aj optikou medzinárodného práva a získať tak širší pohľad na danú problematiku a hlbšie pochopiť reakcie medzinárodných organizácií pri vydávaní právnych noriem a ich dopad na štáty. Štúdium domáceho násilia v kontexte medzinárodného práva nám umožní komparatívnu analýzu právnych rámcov a prístupov v rôznych krajinách a regiónoch. Umožní nám tiež posúdiť účinnosť medzinárodných právnych noriem a mechanizmov pri riešení domáceho násilia, identifikovať medzery a výzvy v implementácii a preskúmať možnosti posilnenia medzinárodnej spolupráce a koordinácie v tejto oblasti. Celkovo môžeme povedať, že skúmanie domáceho násilia z pohľadu medzinárodného práva nám môže poskytnúť cenné poznatky o prieniku ľudských práv, rodovej rovnosti a zodpovednosti štátov.

Hlavným cieľom práce je teda podrobná analýza existujúcej medzinárodnej právnej úpravy v oblasti domáceho násilia a jej zhodnotenie z hľadiska efektívneho pôsobenia na elimináciu a prevenciu domáceho násilia na národnej a globálnej úrovni.

V súčasnosti môžeme povedať, že fenomén domáceho násilia je veľmi dobre popísaný a zmapovaný v laických aj odborných publikáciách. Tieto publikácie pomerne spoľahlivo interpretujú, čo je domáce násilie a čo sa naopak za domáce násilie nepovažuje, aké sú typické znaky a formy domáceho násilia, alebo aká je najčastejšia typológia obetí. Domnievame sa však, že literatúra o domácom násilí na úrovni európskeho a medzinárodného práva je roztrieštená a neúplná, čo pramení hlavne z neustáleho vývoja právneho prostredia s cieľom riešiť vznikajúce výzvy a zlepšovať ochranu obetí.

Z hľadiska obsahovej štruktúry predkladaná diplomová práca pozostáva zo štyroch kapitol. V prvej kapitole sa venujeme teoreticko-filozofickému analyzovaniu pojmu domáce násilie, zameriavame sa na jeho porozumenie a zdôrazňujeme jeho nejednotnosť. Súčasťou kapitoly sú možné príčiny vzniku domáceho násilia, jeho znaky a formy. Druhá kapitola sa zameriava na typológiu obetí. Ako pojednávame vyššie, za najčastejšie obete domáceho násilia sú považované ženy, no v práci poukazujeme na fakt, že domáce násilie neprihliada na pohlavie ani vek. Následne sa dostávame k časti, ktorá pojednáva o právnej úprave domáceho násilia ako trestnom čine na medzinárodnej a európskej úrovni, o dopadoch implementácie jednotlivých ustanovení do vnútroštátnych poriadkov jednotlivých štátov. Zvláštna pozornosť je venovaná Istanbulskeho dohovoru a kontroverzii, ktorá je s dokumentom dlhoročne spájaná. Súčasne v tejto kapitole uvedieme jednotlivé prípady prejedávané na pôjde ESĽP v dôsledku zlyhania vnútroštátnych orgánov jednotlivých štátov. Záverečná časť je venovaná komparácii štátnych úprav vybraných členských štátov EÚ, v ktorých sa krivka obetí dlhoročne pohybuje na najnižšom a najvyššom čísle. Do práce sme sa rozhodli zakomponovať aj právnu úpravu domáceho násilia Spojených štátov amerických, nakoľko sú v tejto oblasti považované za priekopníkov celospoločenských zmien.

1 FENOMÉN DOMÁCEHO NÁSILIA

Domáce násilie, závažný problém ktorý ovplyvňuje životy jednotlivcov a rodín po celom svete. Dlhé obdobie bolo domáce násilie skryté a zľahčované, pretože sa predpokladalo, že v "dobrých rodinách" sa nič také nemôže diať, nikto však nemôže vedieť, čo sa deje za múrmi domu niekoho iného. V kontexte spoločenských zmien v 60. a 70. rokoch minulého storočia vznikali nové témy a dnes konečne pripúšťame, že aj v „dobrých rodinách“ môže dôjsť k prejavom násilia, a pritom nemáme na mysli len fyzické násilie. Rovnakým, ak nie nebezpečnejším javom sa dnes stalo psychické resp. emocionálne týranie, verbálne a neverbálne vyhrážanie a pod., ktoré na obeti nemusí zanecháva viditeľné stopy. Takéto stopy sú však už doživotne zachované v ich myšlienkach a bez odbornej pomoci môžu svoju obeť úplne pohltiť. Preto je potrebné neustále zvyšovať povedomie o rôznych formách domáceho násilia a poskytovať obetiam potrebnú pomoc a podporu.

Pri vyhľadávaní vhodných termínov domáceho násilia sme zistili, že touto problematikou sa zaoberal široký okruh odborníkov z rôznych oblastí medziľudských vzťahov, ktorí tento termín vymedzili podľa vlastných názorov, avšak vždy s minimálnymi rozdielmi. Tak napr. Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky vymedzilo domáce násilie, ako „*dlhodobो trvajúce násilie a týranie ku ktorému dochádza vždy v intímnych vzťahoch medzi najbližšími osobami a má hlboký dopad na celú rodinu*“.¹ Domáce násilie sa však nemusí odohrávať len medzi intímnymi partnermi a častokrát sa obeťami násilia stanú tí najzraniteľnejší. Preto je potrebné považovať za domáce násilie akýkoľvek akt agresie v rámci nie len manželského zväzku ale aj partnerskom zväzku, medzi rodinnými príslušníkmi, medzi osobami v príbuzenskom zväzku, ale aj bez príbuzenského zväzku žijúcich v spoločnej domácnosti, či dokonca medzi bývalými partnermi.² Pokiaľ pôjdeme po stopám našich českých susedov, tí pojem domáce násilie rozobrali ako „*vedomú opakujúcu sa činnosť, ktorej sa dopustí dospelá alebo mladistvá osoba na svojich blízkych. Začína opakujúcimi sa útokmi proti ľudskej dôstojnosti, ku ktorým sa spravidla postupne pridávajú útoky proti zdraviu a v konečnom štádiu môže*

¹ Domáce násilie [online]. minv.sk. Dostupné na internete: <https://www.minv.sk/?nasilie> [cit.2023-12-28].

² REZNÍČKOVÁ, M. – SEJČOVÁ, M.: Násilie v rodinách páchané na ženách a deťoch. In ZBORNÍK FILOZOFICKEJ FAKULTY UNIVERZITY KOMENSKÉHO, roč. 32, 2020 [online]. Dostupné na internete: https://fphil.uniba.sk/fileadmin/fif/katedry_pracoviska/kped/projekty/Archiv_Paedagogica/32_-7.pdf [cit.2023-29-12], s. 2.

prísť k útokom proti životu.“³ Alebo aj ako útoky, napádanie, vyhrážky od blízkej osoby s cieľom ublížiť alebo získať nad svojou obeťou prevahu a moc, či ako útok na ľudskú dôstojnosť ohrozujúci zdravie a život obeti.⁴ Pokiaľ si už vyberieme ktorúkoľvek z uvedeným definícií, je jasné, že hovoríme o nežiadúcom stave, ktorý sa ale bohužiaľ obohrova za múrmi odhadom takmer v každej tretej domácnosti.

Nie je výnimka, že problematika domáceho násillia predstavuje medzinárodný problém a je súčasťou mnohých domácností bez ohľadu na štátnu príslušnosť, národnosť alebo kultúru. Hovoríme o celosvetovom probléme, ktorý si vyžadoval komplexný prístup na medzinárodnej úrovni, ktorý zahŕňa vnútroštátne právne predpisy a medzinárodné dohody. Z ohľadom na stále pribúdajúci počet prípadov riešených Európskym súdom pre ľudské práva a s vedomím, že uplatnením rovnoprávnosti medzi mužmi a ženami predstavuje kľúčový element prevencie proti násilliu páchaného na ženách vydala Rada Európy dôvodovú správu, ktorá pravdepodobne po prvý krát definovala akt domáceho násillia ako *„akýkoľvek čin alebo opomenutie spáchaný v rámci rodiny niektorým z jej členom a ktorý ohrozuje život, fyzickú alebo duševnú integritu, alebo slobodu iného člena rodiny, alebo vážne ohrozí či poškodí zdravie rozvoj jeho osobnosti.*“⁵ Zatiaľ čo Rada Európy predpokladala, že obeťou domáceho násillia sa môže stať ktorýkoľvek z členov domácnosti, nie je žiadnym verejným tajomstvom, že sú nimi prevažne ženy či mladé dievčatá.

Cesta k odstráneniu násillia páchaného na ženách a dievčatách je však dlhá a trnistá cesta, ktorej princípy položila rezolúcia Valného zhromaždenia 48/104 zo dňa 20. decembra 1993, označená ako Deklarácia o odstránení násillia páchaného na ženách. Deklarácia sa odvoláva na základné ľudské práva a slobody, na rovnosť medzi mužmi a ženami, ktorá v článku 1 zakotvila, že za násillie sa považuje: *„akýkoľvek čin, ktorý je spôsobený rodovými faktormi a vedie alebo by mohol viesť k fyzickému, sexuálnemu alebo psychickému útlaku alebo utrpeniu žien vrátane vyhrážania sa takýmito činmi, nátlaku*

³Gender : Základní pojmy [online]. czso.cz, [2016-29-02]. Dostupné na internete: https://www.czso.cz/csu/gender/gender_pojmy [cit.2023-29-12].

⁴ BEDNÁŘOVÁ, Z. a kol.: Domáci násillí z pohledu a zkušeností Psychosociálního centra Acorus. In *Éthum: bulletin pro sociální pedagogiku*, č. 35 2002, s. 7.

⁵ Odporúčanie Rady Európy č. R(85)4 prijaté výborom Rady Európy o násillí v rodine zo dňa 26. marca 1985.

alebo neoprávneného obmedzenia slobody, bez ohľadu na to, či sa to deje vo verejnom alebo súkromnom prostredí.“⁶

1.1 Príčiny domáceho násilia

Podľa odborníkov dochádza k domácej násilii obvykle z dôvodu vyvrcholenia rôznych emócií medzi blízkymi členmi rodiny, u ktorých sa často mieša láska s nenávisťou. Averzie, animozity a konflikty, ktoré prepuknú v domácnosti, môžu viesť k oveľa väčším problémom ako v ktoromkoľvek inom spoločenstve. Svoju úlohu nepochybne zohráva aj prežívanie rôznych stereotypov v rodinách, tabuizovanie a mýty o nedotknuteľnosti súkromia a pod.⁷

Široká verejnosť medzi časté príčiny domáceho násilia uvádza kombinácie rôznych faktorov, ako chudoba spôsobená nezamestnanosťou, alkohol, drogy alebo nevzdelanie. Uvedené faktory môžu k rozvoju násilia v rodine skutočne prispieť, spravidla sa však jedná o mýty. Skutočné príčiny sú oveľa komplexnejšie a môžu zahŕňať sociálne, kultúrne, psychologické a osobnostné faktory. Pokladáme za potrebné uviesť, že domáce násilie sa vyskytuje vo všetkých vrstvách spoločnosti a môže postihnúť ľudí bez ohľadu na ich sociálnu triedu, vzdelanie, pohlavie, rasovú alebo etnickú príslušnosť. Mýtus, že domáce násilie sa vyskytuje len v určitých sociálnych skupinách, môže mať za následok zľahčovanie alebo bagatelizáciu tohto problému a môže brániť obetiam v hľadaní pomoci a podpory. „*Pri domácom násilí nejde ani o tzv. talianske manželstvá, nejde totiž o hádku, ale o jednostranné presadzovanie moci. Príčinou nebýva ani abúzus alkoholu a drog, ani provokácia zo strany ženy.*“⁸ Jedným z rozšírených názorov ohľadom domáceho násilia medzi partnermi je domnienka, že to obeť týrania imponuje, inak by predsa agresora opustila. Obeť, ktorá je však dlhodobo vystavená násilii zo strany partnera často už nie je schopná uvažovať celkom racionálne, takýto stav býva prirovnávaný aj k tzv. Štokholmskému syndrómu, kedy obeť s násilníkom spája silné emočné puto, často sprevádzané ekonomickou závislosťou.⁹

⁶ Pozri článok 1, Deklarácia o odstránení násilia páchaného na ženách zo dňa 20. decembra 1993.

⁷ KRÁLÍČKOVÁ, Z. a kol.: *Právo proti domácnému násilí*. Praha : C. H. Beck, 2011, s. 7.

⁸ VOŇKOVÁ, J., SPOUSTOVÁ, I.: *Domáci násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha : ProFem, 2017, s. 25.

⁹ *Násilie zo strany intimného partnera zasahuje širokú skupinu žien SR* [online]. gender.gov.sk. Dostupné na internete: <https://www.gender.gov.sk/wp-content/uploads/2012/06/priloha-2e-nar-strat-RR.pdf> [cit. 2023-29-12].

1.2 Znak domáceho násilia

Aj keď hovoríme o závažnom negatívnom jave, nie každý incident v domácnosti je možné okamžite považovať za domáce násilie. Postupom času laická ale aj odborná verejnosť zaoberajúca sa problematikou domáceho násilia spoločne vyformovala znaky, ktoré musia byť kumulatívne naplnené, aby sme mohli hovoriť o domácom násilí. Vo väčšine prípadov je však len otázkou času, kedy sa absentujúci znak objaví.

Väčšina odborníkov sa zhoduje na štyroch znakoch, ktoré vo svojom diele uviedla aj česká uznávaná forenzná psychologička, súdna znalkyňa, pedagogička a autorka. Sú to predovšetkým:

- a) násilie
- b) pravidelnosť
- c) rastúca intenzita
- d) asymetrickosť vzťahu (alebo rozdelenie rolí osoby ohrozenej a osoby násilnej).¹⁰

Je pravdou, že v každej rodine vnikajú občasné konflikty alebo sporadické hádky, ktoré môžu byť súčasťou normálneho medziľudského vzťahu. Avšak je dôležité rozlišovať medzi občasnými konfliktmi a priebežným alebo opakovaným násilím v rámci vzťahu. Za kľúčové v tejto chvíli považujeme, začať si všímať zvyšujúcu sa intenzitu, počet konfliktov a chovanie násilníka, ktoré môže postupne eskalovať od verbálneho a emocionálneho násilia k fyzickému násiliu a vážnym zraneniam. Za kľúčový aspekt domáceho násilia Čírtková považuje práve posledný znak. Asymetria vzťahu spočíva v jednoznačnom prerozdelení rolí, na rolu násilníka (agresor, tyran) a rolu obeť. Pokiaľ by počas incidentu došlo k striedaniu rolí a partneri by sa začali napádať vzájomne, jednalo by sa totižto o inú formu násilia.

Niekedy literatúra uvádza aj piaty znak domáceho násilia, a to súkromie. Áno, súkromie môže byť jedným z charakteristík domáceho násilia a môže prispievať k jeho utajeniu a zľahčovaniu, keďže k nemu dochádza výlučne za zatvorenými dverami. Páchateľ môže využívať túto izoláciu na kontrolu a manipuláciu nad obeťou, na druhej strane sa však domáce násilia zintenzívňuje a páchateľ môže strácať zábrany, čo môže

¹⁰ ČÍRTKOVÁ, L.: Domáci násilí: fakta a paradoxy. In *Sociální práce*, č. 2, 2006, s 61.

viest' k verejným výbuchom násilia alebo napadaniu obete pred inými osobami.¹¹ Z tohto dôvodu považuje súkromie, skôr za sekundárny znak domáceho násilia.

1.3 Formy domáceho násilia

Domáce násilie môže mať niekoľko podôb pri ktorých nemôžeme jednoznačne povedať, ktorá z nich je pre obeť najnebezpečnejšia, alebo najčastejšia. S istotou však vieme povedať, že všetky formy domáceho násilia majú spravidla jeden cieľ, a to získať moc a kontrolu nad osobou žijúcej v spoločnej domácnosti a ovládať ju. Samotný páchatelia sa spravidla uchylujú k používaniu viacerých foriem resp. ich striedajú aby si svoju moc a kontrolu nad osobou udržali. Páchatelia zvyčajne postupujú od tej zdanlivo „ľahkej“ formy domáceho násilia, až k jeho najzávažnejším podobám, ktoré môžu skončiť smrťou obete.

V literatúre nájdeme niekoľko foriem domáceho násilia, a preto z určitosťou nie je možné vymedziť ich presný počet. Medzi autormi sa však najčastejšie strieda:

A.) **Fyzické násilie** – ktoré, je pravdepodobne najhrubšou formou domáceho násilia. Predstavuje však aj najzjavnejšiu formu, ktorá zanecháva na obeti viditeľné stopy, ktoré sa obeť zvyčajne snaží skrývať. V prípadoch fyzického násilia agresor využíva svoju silu kedy fyzicky útočí na obeť v podobe faciek, kopancov, škrtania, trhanie vlasov, úmyselným spôsobovaním popálenín, či úderov rôznymi predmetmi. V týchto prípadoch je potrebné, aby obeť navštívili lekára, avšak len málo z nich sa zo strachu k návšteve odhodlá.

B.) **Psychické násilie** – je označované aj ako citové alebo emocionálne, ktoré sa štatisticky vyskytuje v domácnostiach najčastejšie¹², zvyčajne je však sprevádzané aj inou formou násilia. Agresor spravidla verbálne útočí na svoju obeť prostredníctvom nadávok, urážok, ponižovania, obviňovania, zosmiešňovania, vyhrážok, postupne svojej obeti zakazuje stretávať sa so svojou rodinou, či priateľmi alebo ju núti opustiť svoje zamestnanie

¹¹ *Co je domácí násilí* [online]. domacinasili.cz. Dostupné na internete: <https://www.domacinasili.cz/co-je-domaci-nasili/> [cit. 2023-29-12].

¹² TOPINKA, D.: *Domáci násilí z perspektivy aplikovaného výzkumu: základní fakta a výsledky*. Ostrava : SocioFactor s.r.o., 2016, s. 57.

s cieľom vyvolať u svojej obeti pocit neschopnosti viesť samostatný život. Na rozdiel od fyzického násillia, psychické násillie nezanecháva na tele žiadne stopy, môže byť však oveľa nebezpečnejšie.

C.) **Ekonomické násillie** – je formou, kedy agresor svojej obeti odopiera akýkoľvek prístup k finančným prostriedkom.¹³ Obeti nie je dovolené disponovať s jej príjmami z práce, rovnako nemá prístup k financiám určené na domácnosť, či starostlivosť o deti, a je tak absolútne závislá na agresorovi.

D.) **Sexuálne násillie** - je forma, ktorá sa najčastejšie vyskytuje v partnerskom vzťahu. Podľa výskumu Texas Woman's University až dve tretiny žien zažije sexuálne násillie ako sekundárnu formu fyzického alebo psychického násillia.¹⁴ V minulosti sa sexuálne násillie medzi partnermi považovalo za akt „plnenia si manželských povinností“. V tomto prípade je cieľom agresora skôr svoju obeť ponížiť, zraniť alebo vynútiť si jej poslušnosť.¹⁵ Kultúra niektorých krajín, predovšetkým južnej Ázie (napr. India, Pakistan) alebo Afriky sexuálne násillie toleruje. V týchto končinách je akt považovaný za odplatu poškodenia rodinnej cti, alebo riešenie sporov medzi klanmi.¹⁶

E.) **Sociálne násillie** – spočíva vo využívaní tretích osôb (predovšetkým spoločných detí), ako prostriedkov nátlaku na osobu. Rovnako však spočíva v izolácii obetí s rodinou a priateľmi, a preto ho niektorí autori radia pod psychické násillie. Násilník postupne získava kontrolu nad každou

¹³ ŠEVČÍK, D. – ŠPATENKOVÁ, N. a kol.: *Domáci násillí: kontext, dynamika a intervence*. Praha : Portál, 2011, s. 50.

¹⁴ LAUREN, R.T. – GASKIN-LANIYAN, N.: Sexual Assault in Abusive Relationships. In *NIJ Journal* Issue 256 [online]. Dostupné na internete: <https://nij.ojp.gov/topics/articles/sexual-assault-abusive-relationships> [cit. 2022-12-28], 2007.

¹⁵ ŠEVČÍK, D. – ŠPATENKOVÁ, N. a kol.: *Domáci násillí: kontext, dynamika a intervence*. Praha : Portál, 2011, s. 51.

¹⁶ SOLOTARO, J. L. AND PRABHA PANDE, R.: Violence against Women and Girls : Lessons from South Asias. In *World Bank Group* [online]. Dostupné na internete: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/578241468113934520/pdf/Main-report.pdf> [cit. 2022-12-28], s. 149.

činnosťou osoby, pričom sa ohrozená osoba sama postupne sťahuje zo sociálneho kontaktu.¹⁷

F.) V súčasnosti sa častokrát stretávame s pokračovaním násilia aj po ukončení partnerského vzťahu, v podobe nebezpečného **stalkingu**. K tejto forme sa častokrát uchylujú bývalí partneri, ktorí sa s koncom vzťahu nevedia zmieriť. Cieľom stalkingu je obeti skôr zneprijemňovať život v podobe dlhodobého obťažovania prostredníctvom telefonátov, správ alebo sledovania. Stalking však môže u obeti vyvolať strach o život.¹⁸

¹⁷ ŠEVČÍK, D. – ŠPATENKOVÁ, N. a kol.: *Domáci násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha : Portál, 2011, s. 50.

¹⁸ ŠEVČÍK, D. – ŠPATENKOVÁ, N. a kol.: *Domáci násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha : Portál, 2011, s. 52.

2 OBETE DOMÁCEHO NÁSILIA

Dlhodobu sa za najzraniteľnejšie osoby považovali ženy. Definícia obetí domáceho násilia sa však posledných rokoch rozšírila a dnes uznávame, že ohrozenou osobou sa môže stať ktokoľvek bez ohľadu na vek, pohlavie, sociálny status, sexuálnu orientáciu alebo iné charakteristiky.

2.1 Deti

Deti predstavujú najohrozenejšiu skupinu domáceho násilia. Voči násiliu sú prakticky bezbranné a niekedy sa môžu cítiť, že sú právne oni príčinou toho, čo sa u nich doma deje. Situáciu vnímajú intenzívnejšie a ich vzťah k rodičom je v značnej miere narušený. Zasiahnutá býva predovšetkým ich emocionálna stránka, kedy dieťa stráca pocit bezpečného domova a lásky, čo môže vyústiť do úplného emocionálneho útľmu, alebo naopak sa dieťa stáva emocionálne labilnou osobou.

Dieťa sa môže stať predmetom aktívneho alebo pasívneho násilia. V prípade aktívneho násilia sa dieťa stáva týranou osobou, ktoré sa najčastejšie prejavuje v telesných trestoch prekračujúcich únosnú mieru. Rovnako sa môže stať obeťou psychického násilia, kedy je svojim rodičom resp. zákonným zástupcom zosmiešňované, podceňované, čo v dôsledku u neho vyvoláva pocit menejcennosti. V prípade pasívneho násilia sa dieťa stáva svedkom týrania inej osoby resp. sa môže prejavovať v zanedbanej starostlivosti o dieťa a uspokojovaním jeho základných potrieb. V každom prípade je dieťa žijúce v takomto prostredí vystavené negatívnemu vplyvu, ktorý z určitostí zasahuje aj jeho budúcnosť. Negatívne dopady sa totižto prejavujú predovšetkým v tzv. duplikačných princípoch,¹⁹ kedy si dieťa osvojí problematické chovanie dospelých a násilie začne považovať za bežný spôsob komunikácie. V každom prípade môžeme konštatovať, že hoci je dieťa vystavené len pasívnemu násiliu, prejavujú sa u nich rovnaké psychické a zdravotné problémy ako u týraných detí. Rada Európy problematiku detského týrania označuje ako tzv. CAN syndróm (Child Abuse & Neglect), ktorý v sebe zahŕňa všetky formy domáceho násilia.²⁰

¹⁹ ŠEVČÍK, D. – ŠPATENKOVÁ, N. a kol.: *Domáci násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha : Portál, 2011, s. 121.

²⁰ MATEL, A.: Deti – nepriame obete domáceho násilia voči ženám (Children as indirect victims of domestic violence against woman). In *Problémy současné rodiny a náhradní rodinná péče* [online]. Dostupné na internete: https://www.researchgate.net/publication/293484003_Deti_-

2.2 Seniori

Násilie páchané na ľuďoch vo vyššom veku patrí medzi problematiku, ktorej záujem výskumníkov a odborníkov výrazne zaostáva. Tento názor však pramení len zo štatistík, ktoré dokazujú, že za posledné roky bolo podľa správy WHO, celosvetovo zistených približne 15 % prípadov, pričom výsledky zachytávajú situáciu z 28 krajín rôznych regiónov. Zo štúdie vyplývalo, že každý prvý človek zo šiestich účastníkov vo veku 60 rokov a viac bol vystavený nejakej forme domáceho násilia.²¹ Z určitosťou môžeme povedať, že v skutočnosti je toto číslo oveľa vyššie.

Seniori sa stávajú obeťami tých, ktorých sami vychovali pokiaľ s nimi žijú v jednej domácnosti. Vďaka medializovaniu problematiky sa ale stretávame aj s prípadmi, kedy k násiliu dochádza v sociálnych domovoch, ktoré im majú dopriať dôstojnú starostlivosť. Faktor, ktorý vplýva na vznik násilia páchaného na senioroch býva spravidla jeho socioekonomická situácia, kedy sa osoba stáva odkázanou na pomoc inej osoby. Rovnako za tým môže byť nečakaná životná situácia za ktorou stojí zdravotný stav seniora, či návrat dospelých detí k rodičom (v dôsledku straty zamestnania, rozvodu alebo závislosti na omamných alebo psychotropných látkach),²² kedy spravidla senior stráca u dieťaťa rešpekt a autoritu.

Samotní seniori danú skutočnosť skrývajú pretože sa hanbia, sami nie sú schopní situáciu rozpoznať, alebo sa obávajú straty jediného človeka, ktorý sa o nich stará,²³ a to aj napriek skutočnosti, že sa k ním takýto človek správa nedôstojne, alebo jednoducho nie sú o možnostiach pomoci dostatočne informovaní.

Medzigeneračné násilie ako jeden z typov domáceho násilia je značne latentnou problematikou bez adekvátnej právnej ochrany. Zlepšenie bezpečnosti seniorov môže spočívať v rozšírení možnosti získať informácie a podporu napr. v intervenčných

[nepriame obeť domáceho násilia voci ženam Children as indirect victims of domestic violence against woman](#) [cit. 2022-12-30], s. 3.

²¹ *Abuse of older people* [online]. who.int [2022-22-06]. Dostupné na internete: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/abuse-of-older-people> [cit.2023-30-12].

²² *PRIESKUM TÝRANIA A ZLÉHO ZAOBCHÁDZANIE SO STARŠÍMI ĽUDMI, Fórum pre pomoc starším* [online]. employment.gov.sk. Dostupné na internete: <https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/ministerstvo/rada-vlady-sr-prava-seniorov/zasadnutie-23-11.2015/bod-c.2/podporny-materiak-k-bodu-c-1-forum.pdf> [cit.2023-30-12].

²³ MÁRIÁSSYOVÁ, A. – UJHÁZYOVÁ, M.: Násilie páchané na senioroch a seniorkách a ich diskriminácia. Skúsenosti organizácií pracujúcich s ľuďmi vo vyššom veku. In *Slovenské národné stredisko pre ľudské práva*, Bratislava, 2021, s. 20.

centrách resp. fórach, ktoré sa špecializujú na poskytovanie bezplatného poradenstva starším občanom v rizikových životných situáciách a pri ochrane ich práv.²⁴ Rovnako osveta laickej a odbornej verejnosti, najmä poskytovateľov sociálnych služieb a zdravotných pracovníkov, aby boli schopní adekvátne reagovať na špecifické príznaky násilia na senioroch.

2.3 Muži

Vo svete sa nám prelínajú rôzne názory k téme „muž, ako obeť domáceho násilia“, v spoločnosti sa o mužoch totižto hovorí skôr ako o tých, ktorí násilie páchajú, menej alebo vôbec ako o tých, ktorí sa ocitnú v roli obete domáceho násilia. Predstava muža ako skutočnej obete mnohým pripadá absurdne až komicky. Je dôležité si však uvedomiť, že každý prípad domáceho násilia je vážny a zaslúži si pozornosť a podporu. Skutočnosť, že domácim násilím páchaným na mužoch sa verejnosť nezaobrá v rovnakom pomere v porovnaní s domácim násilím páchaným na ženách potvrdzuje aj francúzska psychologička, sociologička a paradoxne predstaviteľka francúzskeho feminizmu Elisabeth Badinter, ktorá vychádza z mýtu, že „*všetko, čo podkopáva koncepciu mužskej dominancie a obraz ženskej obete, sa považuje za nehodné serióznej úvahy; ak už, tak vždy na základe predsudkov, že násilie páchané ženami je v percentuálnom vyjadrení zanedbateľné, že útok ženy je vždy reakciou na mužské násilie a napokon, že druh ženského násilia, ktorému sa zvyčajne muž bráni, je legitímny*“.²⁵ Autorka vo svojom diele považuje otázku páchaného násilia zo strany žien a moci žien, ako zámerne zanedbávanú, preto verejnosť medzi obeťami domáceho násilia vidí častejšie ženy, hoci nepopiera, že rola násilníka je zastúpená rovnako mužmi aj ženami, štatistikám v tejto sfére nepopierateľne vládne skôr mužské pohlavie. Okrem toho zranenia spôsobené mužom zvyčajne nie sú také vážne a nie sú tak viditeľné ako zranenia spôsobené ženám.²⁶

Situácia, kedy sa muž ocitne v roli obete môže byť pre neho oveľa závažnejšia, ako v prípade ženy. Týraní muži sa častokrát zdráhajú priznať, že sú obeťami domáceho násilia, a to nielen kvôli svojej prirodzenej „márnomyseľnosti“. Ženské spôsoby páchania

²⁴ Senior linka [online]. forumseniorov.sk. Dostupné na internete: <https://www.forumseniorov.sk/Senior%20linka.htm> [cit.2023-30-12].

²⁵ BADINTER, E.: *Tudy cesta nevede: slabé ženy, nebezpeční muži a jiné omyly radikálního feminizmu*. Praha : Karolinum, 2004, s. 57-58.

²⁶ ALBRECHTOVÁ, J.: *Domáci násilí na mužích. Proč to ženy dělají a proč muži zůstávají?* [online]. Dostupné na internete: <https://www.womanonly.cz/domaci-nasili-na-muzich-proc-to-zeny-delaji-a-proc-muzi-zustavaji/> [cit. 2024-02-09].

domáceho násilia sa líšia hlavne v tom, že zatiaľ čo muž používa predovšetkým fyzickú silu alebo ekonomickú závislosť ženy na mužovi, žena ako násilník sa skôr uchýľuje k:

- odopretiu telesných pôžitkov,
- zosmiešňovaniu muža, a to verejne kedy je vykresľovaný ako neschopný,
- psychickému vydieraniu a manipulácii, kde sú častokrát využívané ako prostriedok násilia deti,
- fyzickému násiliu, s použitím rôznych predmetov (napr. popálenie žehličkou, nôž).

Vo vzťahu k mužským obetiam domáceho násilia tak môžeme hovoriť o dvojitej stigmatizácii mužov, nakoľko situácia mužov, ako obetí domáceho násilia v porovnaní od žien majú tú nevýhodu, že okrem predsudkov, ktoré prevládajú v spoločnosti (napr. násilie je prítomné len v problémových rodinách), musia čeliť aj predsudkom o mužoch a tiež rodovým stereotypom o úlohe mužov (napr. muž by sa mal predsa vedieť brániť a násilie by nedopustil), ktoré si spoločnosť osvojila a ktoré mu v konečnom dôsledku môžu brániť vo vyhľadani účinnej pomoci.²⁷ Bohužiaľ, aj naďalej naša spoločnosť je nastavená tak, že možnosť, že by sa obeťou domáceho násilia mohol stať aj muž, je nepravdepodobná. Je to spôsobené predovšetkým aj rodovou socializáciou mužov, ktorá u nich prebieha inak, ako u žien. Zdôrazňuje sa v nej mužská agresivita, sila a súťaživosť, teda "typické" mužské vlastnosti - komunikačné zručnosti; na druhej strane sa u mužov až tak nepodporujú, pretože sa predpokladá, že sú to skôr "typické" vlastnosti dievčat a žien.²⁸ V porovnaní so ženskými obeťami, ktoré domáce násilie trpia spravidla zo strachu, u mužov nájdeme skôr pocit poníženia, alebo hanby z odsúdenia jeho blízkym okolím. Túto teóriu podporil aj výskum P.W. Cooka, ktorý preukázal strach mužov, že budú svojim okolím považovaní za slabochov, ktorí nie sú schopní zvládnuť svoju manželku, či partnerku, a teda budú v spoločnosti považovaní za menejcenných.²⁹

Na základe preštudovanej literatúry sme dospeli k záveru, že spoločnosť je vedená k všeobecnej nevšímavosti a latentnému prístupu, pokiaľ ide o mužov ako obeť

²⁷ PEŠÁKOVÁ, K.: Domáci násilí páchané na mužích. In *#ZaIstanbul - Domáci násilí a vybraná témata z oblasti genderově podmíněného násilí* [online]. Dostupné na internete: <https://www.csz.cz/userfiles/istanbul/sbornik-zaistanbul-fin.pdf> [cit. 2024-02-09], s. 36.

²⁸ BURIÁNEK, J., KUCHAR, P. a kol. *Domáci násilí – násilí na mužích a seniorech*. Praha : Triton, 2006, s. 34.

²⁹ COOK, P.W.: *Abused Men. The Hidden Side of Domestic Violence*. Westport, Conn. : Praeger Publishers, 1997, s. 56.

domáceho násilia. Najmä dnes, v čase emancipácie žien, by spoločnosť mala venovať zvýšenú pozornosť aj mužským obetiam a nemala by tento spoločenský problém podceňovať.

2.4 Ženy

O ženách sa najčastejšie hovorí ako o obetiach domáceho násilia. Je preto pochopiteľné, že záujem odborníkov zaoberajúcich sa touto problematikou, sa spravidla upínal práve k nim. To, že najčastejším terčom domáceho násilia sú práve ženy potvrdzujú všetky doterajšie údaje, získané domácimi alebo zahraničnými orgánmi. Celosvetovo sa odhaduje, že až 736 miliónov žien (1/3 žien) bolo raz v živote vystavených fyzickému alebo sexuálnemu násiliu zo strany intímneho partnera, alebo inej osoby. V prípade dospievajúcich dievčat (vo veku 15 – 19 rokov) zažilo fyzické a/alebo sexuálne násilie zo strany intímneho partnera alebo manžela, až 24 %.³⁰

Pokiaľ nazrieme do minulosti, je zrejmé, že sa jedná o dlhodobo zakorenený problém, ktorého základy nájdeme predovšetkým v myšlienke tzv. prirodzeného usporiadania spoločnosti, podľa ktorej sú ženy podriadené mužom, a preto je násilie legitímnym prostriedkom na udržanie tejto podriadenosti a poslušnosti. Myšlienka ženskej podradenosti voči svojmu manželovi siaha hlboko do histórie a jej prvé známky nájdeme v Chamurapiho zákonníku, ktorý mužovi priznával právo potrestať ženu, ako člena svojej domácnosti za akýkoľvek priestupok.³¹

Otázka v súčasnosti však ostáva, prečo ženy u ktorých sa objaví znak domáceho násilia ostávajú v takomto nezdravom vzťahu. Oldřich Matoušek predstavil teóriu týranej ženy, ktorá vyrástla v domácnosti s dominantným otcom resp. v domácnosti v ktorej otec chýbal. Žene v takomto prípade môžu mužove praktiky pripadať normálne a jeho správanie pred verejnosťou bráni a minimalizuje.³² Násilné chovanie svojho manžela alebo partnera, týraná žena zvyčajne rozpozná až neskôr, pretože, ako je pre domáce násilie typické, začína pomaly a postupne sa zvyšuje jeho frekvencia aj intenzita.

³⁰ *Facts and figures: Ending violence against women* [online]. unwomen.org [2023-09-21]. Dostupné na internete: <https://www.unwomen.org/en/what-we-do/ending-violence-against-women/facts-and-figures> [cit. 2024-02-09].

³¹ MOŽÍŠOVÁ, A.: Násilí na ženách: historický exkurz. In *#ZaIstanbul - Domáci násilí a vybraná témata z oblasti genderově podmíněného násilí* [online]. Dostupné na internete: <https://www.csz.cz/userfiles/istanbul/sbornik-zaistanbul-fin.pdf> [cit. 2024-02-09], s. 7.

³² MATOUŠEK, O.: *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, s.r.o., 2003, s. 245.

Skutočnosti, prečo žena tak dlho vydrží znášať násilné chovanie svojho partnera existuje hneď niekoľko. Najčastejším uvedeným dôvodom je práve strach z mužových vyhrážok zbitím, straty detí, či dokonca usmrtením. Rovnako môže ísť o subjektívny pocit z nedostatku možností na odchod spočívajúci v jej sociálnej a ekonomickej izolácii, viera v lásku, kedy sa žena domnieva, že násilné chovanie je len dočasné a verí mu, že sa zmení. V niektorých prípadoch môže ísť dokonca aj o náboženské presvedčenie vychádzajúce z „*miluj bližneho svojho viac ako seba samého*“, ale aj presvedčenia z vlastnej slabosti, že keby odišla, vzala by deťom otca. V neposlednom prípade sú to zážitky z detstva a každodennú prítomnosť násilia sa postupne naučila brať ako normálnu súčasť vzťahu.

Prípady domáceho násilia nemajú nikdy okamžité, jednoduché a jednoznačné riešenie. Rozhodnutie definitívne odísť z násilného vzťahu môže trvať roky a nie vždy sa to podarí na prvý pokus. Takýmto odchodom stráca len partnera, ktorý bol hoci násilný, ale stráca toho oveľa viac, a práve tieto nadväzujúce straty bývajú pre nevedomé okolie nepochopené.

2.4.1 Femicída – najzávažnejšia forma násilia páchaného na ženách

Femicída – pre spoločnosť často neznámy pojem, za ktorým sa ukrýva genderovo motivovaný zločin, ktorého výsledkom je usmrtenie manželky či partnerky. Svetu ako prvý termín predstavil John Corry v jeho knihe *A Satirical View of London at the Commencement of the Nineteenth Century*. Častejšie sa však tento termín spája s významnou feministkou Dianou Russell, ktorá sa v roku 1976 stala organizátorkou prvého medzinárodného tribunálu pre zločiny voči ženám v Bruseli, kde sa stretlo približne 2000 žien zo 40 krajín sveta. Diana Russell neskôr spojila svoje sily s Jill Radfordovou a v ich diele s názvom *The Politics of Woman Killing* z roku 1992 predstavili termín femicída ako „*vraždu žien mužmi motivovanú nenávisťou, pohrdaním, rozkošou alebo pocitom vlastníctva žien*“ a „*mizogýnnе zabíjanie žien mužmi*“³³, pričom prostriedok násilia mal slúžiť na dosiahnutie nadvlády muža nad ženou. V roku 2001 Russell termín upravila na „*zabitie jednej alebo viacerých žien jedným alebo viacerými mužmi, pretože sú ženy*“³⁴, neskôr na Sympóziu OSN o femicíde 26. novembra 2012

³³ *History of the Term Femicide* [online]. femicideincanada.ca, Canadian Femicide Observatory for Justice and Accountability, 2020. Dostupné na internete: <https://femicideincanada.ca/what-is-femicide/history/> [cit. 2024-02-10].

³⁴ KOUROUTSIDOU, M. – KAKAROUNA, S.M.: The Phenomenon of Femicide and the Greek Experience. In *EJ-SOCIAL, European Journal of Humanities and Social Sciences*, Vol 1, Issue 5, September 2021, s. 23.

uviedla, že termín ako aj prijatie významu sa však často líši z pohľadu rôznych krajín a regiónov.

Pokiaľ sa pozrieme na súčasnú právnu úpravu Slovenskej republiky, alebo okolitých štátov, termín femicídy, a teda zabitie ženy, ako samostatnú skutkovú podstatu trestného činu v ňom nenájdeme. Napriek nepriaznivým okolnostiam, na území Slovenskej republiky za posledné desaťročie sledujeme pokles počtu vražd resp. zabití žien partnerom, kedy číslo neprekročilo hranicu 11 obetí za rok.³⁵ O nič lepšie na tom nie sú ani okolité štáty, ktoré teda nerozlišujú, či motívom spáchaného trestného činu bolo pohlavie. Podľa posledných správ sa o zavedenie trestného činu misogynie, ako o zločine z nenávisti usilujú predstavitelia skupiny QC barónky Heleny Kennedyovej v Škótsku. Škótska vláda sa tak rozhodla reagovať na výrazný nárast mizogynneho zneužívania, ako aj zneužívania v online priestore. Správa predložená Škótskej vláde preukázala, že až 93,4 % žien, ktoré počas svojho života stretli s obťažovaním a násilným správaním, to nenahlásili polícii.³⁶ Rovnako tak Slovenská republika zaostáva aj v oblasti odbornej literatúry a vedeckých článkov zaoberajúcich sa femicídou, a je tak nutné sa spravidla spoliehať predovšetkým na zahraničné pramene.

Svoj výklad termínu femicída predstavilo niekoľko medzinárodných organizácií, ako napr. OSN, Európska únia a Organizácia amerických štátov. Jedným z najvýznamnejších medzinárodných dokumentov, týkajúcich sa tohto problému je Medzi-americký dohovor o prevencii, trestaní a odstraňovaní násilia páchaného na ženách, ktorý je známy aj ako Dohovor de Belém do Pará, ktorý definoval femicídu ako, *„úmyselné zabitie ženy z dôvodu jej pohlavia, spáchaný v rámci rodiny, domácnosti alebo v akejkoľvek inom osobnom vzťahu, či v rámci komunity jednotlivcom alebo štátom, ktorý takéto konanie toleruje.“*³⁷

WHO zaujala svoj postoj k femicíde ako k vražde, spáchanej partnerom alebo ex-partnerom, ktorej predchádzalo dlhotrvajúce domáce násilie, hrozby, zastrašovanie,

³⁵ Štatistiky a administratívne dáta [online]. zastavmenasilie.gov.sk. Dostupné na internete: <https://www.zastavmenasilie.gov.sk/statistiky/> [cit. 2024-02-10].

³⁶ Our response to plans to make misogyny a hate crime [online]. rapecrisscotland.org.uk, [2023-07-11]. Dostupní na internete: <https://www.rapecrissscotland.org.uk/news/news/our-response-to-plans-to-make-misogyny-a-hate-crime/> [cit. 2024-02-10].

³⁷ Pozri čl. 1, Medzi-americký dohovor o prevencii, trestaní a odstraňovaní násilia páchaného na ženách.

sexuálne násilie, alebo situácie v ktorej sú ženy ovládané svojím partnerom.³⁸ Rovnako, ako sa môžeme stretnúť s množstvom rozličných termínov, tak sa môžeme stretnúť aj s relatívne veľkým množstvom typov samotnej femicídy. Najčastejším zjavom je práve intímna femicída, ktorá sa vyskytuje práve v partnerských vzťahoch, ako výsledok dlhotrvajúceho domáceho násilia. Rovnako nebezpečná je neintímna femicída, kedy obeť a páchateľ a nespojuje žiadny intímny vzťah.

Vo svete sú častokrát spomínané „vraždy zo cti“, kedy sú mladé dievčatá usmrtené rukou rodinného príslušníka. Dôvodom bývajú spravidla porušenie rodinných tradícií, výber iného partnera, ako určila rodina, prílišná emancipácia dievčaťa alebo začatie sexuálneho života pred uzatvorením manželstva, aby tak rodina predišla hanbe. Metóda vraždy zo cti, nie je ničím neobvyklým v regiónoch Južnej Ázie, či Blízkeho východu. WHO dokonca odhaduje, že ročne takto na celom svete zomrie približne 5 000 žien,³⁹ pričom metóda usmrtenia, ktorú rodina zvolí býva brutálna.

S problematikou femicídy sa potykajú aj krajiny Latinskej Ameriky, kde sú počty žien zavraždených svojimi partnermi doslova alarmujúce. V týchto krajinách dochádza k častému vyvražďovaniu žien, bez toho aby medzi obeťou a páchateľom existoval akýkoľvek vzťah. V tomto prípade sú však dôvodom konflikty medzi jednotlivými kartelmi, s ktorými vlády jednotlivých krajín neustále zápasia. V rámci krajín Latinskej Ameriky bol termín femicída nahradený termínom feminicída, ktorý prevzala mexická zástankyňa ženských práv od Russellovej a rozšírila ho o rodovú zložku.⁴⁰

O tom, že je femicída celosvetovým problémom nie je pochyb, a teda týka sa aj Európskeho kontinentu. Podľa niektorých štúdií a prieskumov, krajiny ako Nemecko, Spojené kráľovstvo a Francúzsko dlhodobo zaznamenávajú vysoký počet prípadov femicídy. Avšak je dôležité poznamenať, že porovnávanie krajín v tomto ohľade môže byť náročné kvôli rozdielnym definíciám, zberu údajov a kultúrnym faktorom, ktoré ovplyvňujú rôzne spôsoby, ako sa násilie pácha a zaznamenáva. Za nárast prípadov

³⁸ *Understanding and addressing violence against women* [online]. iris.who.int, [2012-09-29]. Dostupné na internete: https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/77421/WHO_RHR_12.38_eng.pdf?sequence=1 [cit. 2024-02-10].

³⁹ *Femicide: A global scourge* [online]. European Data News Hub, [2019-12-03]. Dostupné na internete: <https://ednh.news/en/femicide-a-global-scurge/> [cit. 2024-02-10].

⁴⁰ *DECLARATION ON FEMICIDE*. OAS Committee of Experts of the Follow-up Mechanism to the Belém do Pará Convention (MESECVI), 2008, [online]. Dostupné na internete: <https://www.oas.org/es/mesecvi/docs/declaracionfemicidio-en.pdf> [cit. 2024-02-10], s. 3

femicídy v posledných rokoch sa určite podpísala aj pandémia koronavírusu v roku 2020, a hoci z tohto obdobia nie sú známe presné údaje zo všetkých krajín EÚ, vo Francúzsku zaznamenali nárast hlásení domáceho násillia až o 32 % za týždeň. Litva počas troj týždňového obdobia zaznamenala nárast o 20 % v porovnaní s rovnakým obdobím, za rok 2019.⁴¹

Na základe uvedeného je zrejmé, že domáce násillie v sebe zahŕňa genderový prvok, a preto je ho potrebné vnímať z tohto širšieho kontextu a venovať pozornosť aj právnej úprave boja proti násilliu páchaného na ženách.

⁴¹ *Covid-19 and gender-based violence* [online]. eige.europa.eu. Dostupné na internete: <https://eige.europa.eu/newsroom/covid-19/gender-based-violence> [cit. 2024-02-10].

3 ÚPRAVA DOMÁCEHO NÁSILIA V MEDZINÁRODNÝCH PRÁVNÝCH DOKUMENTOCH

V mnohých historických spoločnostiach boli muži vnímaní ako dominantné hlavy rodiny, zatiaľ čo ženy boli považované za ich majetok a násilie voči nim bolo považované za bežné a spoločensky akceptovateľné. Tieto poznatky pochádzajú ešte z čias Rímskej ríše, kedy mal muž absolútnu moc nad všetkými ženskými členkami jeho rodiny, zatiaľ čo ženy nemali žiadnu právnu spôsobilosť a pri dôležitých jednaniach potrebovali jeho súhlas. Podriadenosť žien, voči svoju manželovi zakotvovalo aj cirkevné právo, ktoré skôr zdôrazňovalo postavenie žien, predovšetkým ako matiek a nepriznávalo im žiadne iné plnohodnotné spoločenské postavenie. Aj v stredoveku bola žena podriadená mužovi, ktorý mal právo ju kontrolovať a vychovávať, čomu predchádzalo aj fyzické trestanie. Chápanie domáceho násilia a reakcia naň sa však časom začali vyvíjať. Mužom pri trestaní ženy, nebolo viac dovolené používať železné nástroje, naďalej však cirkevné súdy uznávali dominanciu manžela a jeho právo trestať manželku prostriedkom bitia prútom, palicou či ťahaním za vlasy.⁴²

Prvým počinom, vďaka ktorému sa začalo meniť spoločenské chápanie a postavenie ženy v rodine, predstavovalo sformovanie hnutia za práva žien koncom 19. a začiatkom 20. storočia. Systematický tlak feministického hnutia na zmenu spoločenských pomerov pokračoval aj v priebehu 20. storočia, ktorý vyvrcholil koncom 70 rokov, kedy sa postupne začali objavovať výskumy o domácom násilí, ktoré potvrdzovali, že „*sexistické usporiadanie spoločnosti a rodiny je jedným z hlavných faktorov vysokej miery domáceho násilia na ženách.*“⁴³ Vďaka činnosti feministického hnutia sa začali otvárať prvé zariadenia pre obete domáceho násilia. V Chiswicku vo Veľkej Británii bol v roku 1970 vybudovaný prvý azylový dom, no meniť sa začala aj právna sféra, a v roku 1976 bola v Pensylvánii prijatá prvá legislatíva na ochranu obetí

⁴² GJURIČOVÁ, Š., KOCOURKOVÁ J., KOUTEK J.: *Podoby násilí v rodině*. Praha : Vyšehrad, 2006, s. 74.

⁴³ STRAUS, M. A.: *Battered Women: Issues of Public Policy*. Washington, DC: U.S. Commission on Civil Rights, 1978, s. 477.

domáceho násilia, ktorá odštartovala sféru zmien spoločenského postavenia ženy v rodine.⁴⁴

3.1 Dokumenty Organizácie spojených národov

Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien

Vďaka činnosti feministických hnutí sa téma domáceho násilia prestala považovať za výlučne rodinnú záležitosť a stala sa predmetom mnohých medzinárodných diskusií. Na úrovni medzinárodného práva bolo prijatých niekoľko rezolúcií, dohovorov a iných právnych nástrojov na boj proti domácemu násiliu a násiliu páchaného na ženách. Ako je v práci uvedené domáce násilie nemožno oddeliť od širšieho kontextu pojmu násilia páchaného na ženách, keďže vo väčšine prípadov sú obeťami práve ženy. Preto v práci budeme prioritne uvádzať pramene, ktoré sa venujú úprave domáceho násilia z hľadiska ochrany základných ľudských práv žien.

Väčšina právnych dokumentov pochádza z pier OSN, ktorá bola v tomto smere nesmierne produktívna. Ešte v roku 1967 prijalo Valné zhromaždenie OSN Deklaráciu o odstránení diskriminácie žien (*Declaration on the Discrimination against Women – DEVAW*), a hoci DEVAW nebola voči štátom právne vynúiteľná, stala sa však významným predchodcom záväzného právneho Dohovoru o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien, prijatý 18. decembra 1979 (*Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women – CEDAW*). CEDAW, označovaná aj ako listina práv žien vstúpila do platnosť až o dva roky neskôr a do dnešného dňa ju ratifikovalo 186 krajín sveta,⁴⁵ zaujímavosťou zostáva, že Spojené štáty americké medzi týmito krajinami nie sú.

CEDAW stanovuje komplexný rámec na dosiahnutie rodovej rovnosti žien a mužov prostredníctvom rovnakého prístupu k ženám a rovnakých príležitostí v politickom a verejnom živote vrátane aktívneho a pasívneho volebného práva, prístupu k vzdelaniu, zdravotnej starostlivosti a zamestnaniu. Dohovor zdôrazňuje význam

⁴⁴ MOŽIŠOVÁ, A.: Násilí na ženách: historický exkurz. In *#ZaIstanbul - Domáci násilí a vybraná témata z oblasti genderové podmieneného násilí* [online]. Dostupné na internete: <https://www.csz.cz/userfiles/istanbul/sbornik-zaistanbul-fin.pdf> [cit. 2024-02-09], s. 15.

⁴⁵ CONVENTION ON THE ELIMINATION OF ALL FORMS OF DISCRIMINATION AGAINST WOMEN (CEDAW) FOR YOUTH [online]. unwomen.org. Dostupné na internete: <https://www.unwomen.org/sites/default/files/Headquarters/Attachments/Sections/Library/Publications/2016/CEDAW-for-Youth-Brief.pdf> [cit. 2024-02-11].

odstránenia násilia páchaného na ženách, vrátane domáceho násilia a vyzýva na právnu ochranu a podporné služby pre osoby, ktoré ho prežili. Štáty, ktoré dohovor ratifikovali, sú právne zaviazané dodržiavať jeho zásady, vykonávať jeho ustanovenia prostredníctvom konkrétnych nástrojov na odstránenie diskriminácie, ktoré CEDAW ukladá vnútroštátnym legislatívam. Okrem toho sú štáty povinné každé štyri roky predkladať generálnemu tajomníkovi OSN správu o prijatých opatreniach, potrebných na aplikáciu ustanovení dohovoru, ako aj o pokroku, ktorý dosiahli.⁴⁶ Za účelom dodržiavania ustanovení dohovoru bol jednotlivými zmluvnými štátmi zriadený tzv. Výbor pre odstránenie diskriminácie žien pozostávajúci z 23 odborníkov na práva žien.⁴⁷

Dohovor sa od jeho účinnosti nevyhol ani kontroverziám. Ako z jeho obsahu vyplýva jeho hlavným záujmom je zabezpečenie rovnosti pohlaví, nezaobrá sa však násilím páchaným na ženách alebo jeho prevenciou. Z tohto dôvodu Výbor OSN prijal niekoľko všeobecných odporúčaní, ktorými boli dané nedostatky odstránené. Konkrétne hovoríme o Všeobecnom odporúčaní č. 12, ktorý signatárskym štátom odporučil, aby vo svojich výročných správach informovali o existujúcich právnych predpisoch zameraných na ochranu žien pred všetkými formami násilia, ako aj o ďalších opatreniach prijatých v tejto súvislosti. Podľa znenia všeobecného odporúčania č. 12 sú rovnako štáty povinné poskytovať informácie o existencii podporných služieb pre ženy, ktoré sa stali obeťami agresie alebo zneužívania a štatistiky odhaleného násilia páchaného na ženách.⁴⁸

Vzhľadom k tomu, že odporúčanie nebolo zo strany štátov dostatočne plnené, Výbor pre odstránenie diskriminácie žien prijal v roku 1992 Všeobecné odporúčanie č. 19, ktoré v sebe zahŕňa rodovo podmienené násilie, teda násilie zasahujúce do ľudských práv a základných slobôd žien zaručených medzinárodným právom, alebo dohovormi o ľudských právach alebo im v tomto uplatňovaní bráni. Tieto práva pritom zahŕňajú:

- a) právo na život,
- b) právo nebyť mučený alebo podrobený ponižujúcemu alebo neľudskému zaobchádzaniu alebo trestu,

⁴⁶ Pozri čl. 18 ods. 1, vyhláška ministra zahraničných vecí č. 62/1987 Zb. o Dohovore o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien.

⁴⁷ *Committee on the Elimination of Discrimination against Women* [online], ohchr.org. Dostupné na internete: <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/cedaw> [cit. 2024-02-11].

⁴⁸ UN Committee on the Elimination of Discrimination Against Women (CEDAW), *General Recommendation No. 12: Violence against women*, 1989.

- c) právo na rovnakú ochranu podľa humanitárneho práva v čase medzinárodných alebo vnútroštátnych ozbrojených konfliktov,
- d) právo na slobodu a osobnú bezpečnosť,
- e) právo na rovnakú zákonnú ochranu,
- f) právo na rovnosť v rodine,
- g) právo na prístup k najvyššiemu štandardu dostupnej starostlivosti o telesné a duševné zdravie,
- h) právo na rovnaké a priaznivé pracovné podmienky.⁴⁹

CEDAW bol rovnako kritizovaný aj za to, že sa nezaoberá špecifickými potrebami žien v situáciách, ktoré neodrážajú štandardný západný životný štýl. Predmetom kontroverzie je predovšetkým odraz kultúry a náboženstva v krajinách Afriky, Stredného východu a Ázie v ktorých sa stále vykonáva obriezka mladých dievčat. Keďže sa dohovor nezaoberá mrzačením ženských pohlavných orgánov, štáty nedokážu mrzačenie ženských pohlavných orgánov „*kriminalizovať*“ alebo zaujať jasné stanovisko. Napr. štúdia týkajúca sa afrického štátu Mali z roku 2018 preukázala, že až 88,6 % žien vo veku 15 - 49 rokov podstúpilo mrzačenie ženských pohlavných orgánov v nejakej forme. Až v správe z roku 2020 výbor odsúdil Mali za to, že mrzačenia ženských pohlavných orgánov (*Female genital mutilation – FGM*) nie je trestné, a obvinil ho zo závažného a systematického porušovania CEDAW.⁵⁰

Opčný protokol k Dohovoru o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien

Napriek všetkým snahám, CEDAW neposkytoval žiadne nástroje, na základe ktorých by bolo možné efektívne sa domáhať práv a povinností zmluvných štátov. Prijatie Opčného protokolu v roku 1999 znamenalo ďalší posun v ochrane práv žien, ktorý umožnil jednotlivcom alebo skupinám podávať individuálne sťažnosti priamo Výboru pre odstránenie diskriminácie žien a dovoľávať sa tak spravodlivosti pri porušovaní niektorých ustanovení CEDAW-u zmluvným štátom. Výbor je pritom povinný prešetriť každú sťažnosť, pokiaľ pochádza zo štátu, ktorý je zmluvnou stranou CEDAW-u, pod

⁴⁹ UN Committee on the Elimination of Discrimination Against Women (CEDAW), *General Recommendation No. 19: Violence against women*, 1992.

⁵⁰ MONTEZ, P.: Women's Rights are Human Rights: CEDAW's Limits and Opportunities. In *Berkeley Journal of International Law* [online]. Dostupné na internete: <https://www.berkeleyjournalofinternationallaw.com/post/women-s-rights-are-human-rights-cedaw-s-limits-and-opportunities> [cit. 2024-02-09].

podmienkou, že sťažovateľ využil všetky dostupné opravné prostriedky podľa vnútroštátneho práva a sťažnosť je podaná písomne a nie anonymne.⁵¹

Deklarácia o odstránení násilia páchaného na ženách

Deklarácia prijatá Valným zhromaždením (rezolúcia 48/104) dňa 20. decembra 1993, predstavuje prvý dokument na úrovni medzinárodného práva, ktorý sa zaoberá výlučne násilím páchaným na ženách. Napriek tomu, že nie je právne záväzná predstavuje dôležitý medzinárodný konsenzus ohľadom záväzkov vlád v odstraňovaní násilia páchaného na ženách.⁵² Prijatie deklarácie predstavovalo prelom v predsudkoch spoločnosti a odsúdilo násilie páchaného na ženách, ako neakceptovateľný jav, ktorý znemožňoval ženám uplatňovať si svoje práva a uznala násilie na ženách, ako spoločenský problém. Okrem iného, prvý krát definovala násilie ako akt, zahrňujúci *„fyzické, sexuálne a psychické násilie odohrávajúce sa v rodine, vrátane bitia, sexuálneho zneužívania žien v domácnosti, násilia páchaného v súvislosti s venon, znásilnenia manželom, mrzačenia ženských pohlavných orgánov a akýchkoľvek iných tradičných praktík poškodzujúcich ženy, násilia mimo manželstva a násilia spojeného s vykorisťovaním.“*⁵³ Mimo iného, pojednáva o násilí odohrávajúce sa vo forme sexuálneho obťažovania a zastrašovania v práci, vo vzdelávacích inštitúciách vrátane obchodovania so ženami a nútenej prostitúcie a násilí spáchaného alebo tolerovaného štátom, bez ohľadu na to, kde k nemu dôjde.

Pekinská deklarácia a Pekinská akčná platforma

Pekinská deklarácia je výsledok štvrtej svetovej konferencií o ženách konajúca sa v období od 4. – 15. 9. 1995. Domáce násilie pomenovala ako prejav historickej nerovnoprávnosti vzťahov medzi ženami a mužmi. Svetová konferencia v Pekingu mala veľký prínos z hľadiska ochrany žien pred násilím, čo viedlo k vzniku inštitucionálnych mechanizmov zaoberajúcich sa rodovou problematikou. Pre potrebu implementácie výsledkov konferencie vznikla tzv. Pekinská akčná platforma, ktorá si kládla za cieľ vytvoriť rovnocenné podmienky pre uplatňovanie ľudských práv bez ohľadu na pohlavie.

⁵¹ Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 343/2001 Zb. Opčný protokol k Dohovoru o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien.

⁵² Dokumenty OSN o problematike násilia na ženách [online]. zastavmenasilie.gov.sk. Dostupné na internete: <https://www.zastavmenasilie.gov.sk/osn> [cit. 2024-02-12].

⁵³ Pozri čl. 2, Deklarácia o odstránení násilia páchaného na ženách zo dňa 20. decembra 1993 (Rezolúcia Valného zhromaždenia 48/104).

Rovnako sa zamerala na odstránenie prekážok, ktoré zabraňovali ženám byť súčasťou rôznych oblastí súkromného a verejného života. Vytýčila dvanásť kritických oblastí v ktorých bolo potrebné urýchlene konať a poskytla vládam a medzinárodným organizáciám komplexný program na dosiahnutie strategických cieľov, spravidla v oblasti ľudských práv žien, chudobe, výchove a vzdelávaníu žien, ich zdravý, násilí a násilí počas ozbrojených konfliktov a ich postavení v pracovnom živote.⁵⁴ Od svojho vzniku je považovaná za najprogresívnejší plán na dosiahnutie globálnej rodovej rovnosti a posilnenie postavenie žien v spoločnosti po celom svete.

Rezolúcia OSN o odstránení domáceho násilia voči ženám

Rezolúcia OSN vedená pod č. A/RES/58/147, prijatá v decembri v roku 2003, opätovne potvrdila povinnosti členských štátov podporovať a chrániť ľudské práva a základné slobody, najmä z ohľadom odsúdenia diskriminácie na základe pohlavia. Rezolúcia OSN nadväzuje na spomínané dokumenty a rozvíja problematiku násilia páchaného na ženách, v kontexte s prostredím v ktorom sa odohráva, teda ako môžeme vidieť aj z názvu, poukazuje na rodovú nerovnosť, ktorá sa premietla do domáceho a rodinného prostredia. Dôrazne odsudzuje násilie, ku ktorému dochádza v súkromnej sfére, spravidla medzi osobami žijúcimi v intímnom vzťahu resp. osobami s pokrvným príbuzenstvom.⁵⁵ Rezolúcia podotkla aj na dovtedy zamlčaný problém sexuálneho násilia v manželstve. Obzvlášť táto otázka bola predmetom mnohých diskusií, nakoľko intímny život partnerov sa považuje za vec súkromného charakteru, do ktorého by štáty nemali zasahovať. My sa s týmto názorom nestotožňujeme, keďže niet pochyb o tom, že domáce násilie, a to v akejkoľvek forme je problém, ktorý ovplyvňuje životy mnohých ľudí na svete, a je potrebné o ňom zvyšovať povedomie a povzbudzovať tak obeť nájsť svoj hlas.

Okrem iného, Rezolúcia vyzvala štáty na zavedenie trestnosti domáceho sexuálneho násilia a podotkla na dôležitosť prevencie domáceho násilia aj z hľadiska ekonomickej záležitosti žien, keďže častou príčinou zotrvania v takomto vzťahu je práve ekonomická závislosť na partnerovi a strach s osamostatnenia.

⁵⁴ *12 critical areas* [online], unwomen.org. Dostupné na internete: <https://www.unwomen.org/en/news/in-focus/csw59/feature-stories> [cit. 2024-02-12].

⁵⁵ Rezolúcia Valného zhromaždenia OSN o odstránení domáceho násilia voči ženám č. A/RES/58/147 zo dňa 22. decembra 2003.

Rezolúcia OSN o zintenzívnení úsilia na odstránenie všetkých foriem násilia na ženách

S ohľadom na vývoj spoločnosti a novodobých technológií sa OSN muselo potýkať s novými výzvami a skutočnosťou vzniku novodobého nepriateľa v oblasti násilia páchaného na ženách. V nadväznosti na všetky svoje predchádzajúce rezolúcie o odstránení násilia páchaného na ženách dňa 23. december 2020 prijalo Valné zhromaždenie Rezolúciu s označením č. A/RES/75/161. Rezolúcia pripomienkuje dôležitosť úsilia o dosiahnutie rodovej rovnosti a upozorňuje na dôležitosť prevencie násilia páchaného na ženách, ktoré sa prenieslo do digitálneho sveta. Poukazuje na novodobé nebezpečné nástrahy násilia vo forme kyberšikany, trollingu vrátane iného verbálneho, či neverbálneho správania sexuálnej povahy s cieľom diskreditovať ženy a dievčatá.⁵⁶

Valné zhromaždenie rovnako zareagovalo na situáciu spojenú s celosvetovou pandémiou, spôsobenú vírusovým ochorením COVID-19, počas ktorej sa množstvo žien a dievčat ocitlo uväznených s násilnou osobou v spoločnej domácnosti. Poukázala na dôležitosť činnosti informačných liniek a vyzvala súkromné osoby v podobe poskytovateľov rôznych služieb na obozretnosť a na pomoc obetiam, nájsť bezpečné miesto, vyhľadať podporu a domáhať sa nápravy a spravodlivosti.

Od ratifikácií Charty OSN v roku 1945, na základe ktorej bola založená najvýznamnejšia medzinárodná organizácia bolo prijatých okrem spomínaných dokumentov nespočetné množstvo ďalších rezolúcií, ktoré sa tak priamo dotýkajú preberanej problematiky, a predstavujú tak neustále upovedomenie o tom, že domáce násilie je stálym nepriateľom mnohých rodín. V súvislosti s preberanou problematikou máme za potrebné vyzdvihnúť aj samotnú zakladateľskú listinu OSN, ktorá si medzi hlavné ciele kladie „*podporovanie a posilňovanie úcty k ľudským právam a základným slobodám pre všetkých bez rozdielu rasy, pohlavia, jazyka alebo náboženstva*.“⁵⁷

Na úkor tejto práce považujeme za potrebné spomenúť Rezolúciu Komisie pre ľudské práva zo dňa 4. marca 1994, pod č. 1994/45, prostredníctvom ktorej bol zriadený tzv. inštitút Osobitnej spravodajkyne OSN pre násilie páchané na ženách a dievčatách.

⁵⁶ Rezolúcia Valného zhromaždenia OSN o zintenzívnení úsilia o prevenciu a elimináciu všetkých foriem násilia páchaného na ženách a dievčatách č. A/RES/75/161 zo dňa 23. decembra 2020.

⁵⁷ Pozri čl. 1 ods. 3, Charta OSN 24.10.1945.

Mandát Spravodajkyne OSN bol neskôr rozšírený a medzi jej kompetencie, okrem zhromažďovania informácií o násilí páchanom na ženách a dievčatách, o ich príčinách a následkoch boli začlenené aj ďalšie právomoci súvisiace so zasielaním výziev a oznámení štátom, ktorých sa údaje o prípadoch násilia priamo týkajú, uskutočňovanie návštev na územie daného štátu a konzultovať s občanmi, občianskymi združeniami, vládnyimi inštitúciami a inými relevantnými subjektmi o zlepšení pochopenia problematiky. Regionálne a národné konzultácie sa pre prácu Spravodajkyne stali dôležitým prínosom, najmä z hľadiska rôznorodých kultúrnych zvyklostí jednotlivých národov alebo regiónov a umožňujú tak informovať Spravodajkyňu OSN o porušovaní práv žien, ku ktorým v týchto regiónoch dochádza. Mimo toho, každoročne vyhotovuje správu koncipovanú v troch rovinách, a to v rovine domáceho násilia, násilia v spoločenstve a násilie páchané a prehliadané štátom, ktorú následné predkladá Komisii pre ľudské práva.⁵⁸

3.2 Dokumenty EÚ

Európska Únia predstavuje medzinárodné zoskupenie 27 štátov spravidla na území Európskeho kontinentu s cieľom zabezpečovať spoločnú hospodársku, sociálnu a bezpečnostnú politiku. Stala sa nástupcom Európskeho hospodárskeho spoločenstva, po prijatí Maastrichtskej zmluvy, ktorá vstúpila do platnosti 1. novembra 1993. Nie menej dôležitým dôvodom vzniku EÚ predstavuje aj medzinárodná spolupráca štátov v oblasti vnútorných (domácich) záležitostí a spravodlivosti.⁵⁹ EÚ spolupracuje s medzinárodnými organizáciami, ako je Rada Európy a OSN, ako aj s mimovládnyimi organizáciami a občianskou spoločnosťou s cieľom riešiť násilie páchané na ženách, vrátane domáceho násilia v celosvetovom meradle a využíva všetky dostupné prostriedky a nástroje, aby tento negatívny jav odstránili. EÚ sa tiež aktívne angažuje v rámci OSN a Rady Európy pri tvorbe a podpore medzinárodných dohôd a konvencií, ktoré chránia práva žien a bojujú proti násiliu páchané na ženách.

V rámci týchto partnerstiev sa uskutočňujú rôzne iniciatívy, ktoré majú za cieľ bojovať proti násiliu na ženách a podporovať ochranu ich práv. Tieto iniciatívy môžu zahŕňať výmenu osvedčených postupov, poskytovanie finančnej podpory na projekty

⁵⁸ Resolution 1994/45, United Nations Commission on Human Rights, 50th Session.

⁵⁹ GABEL, M. J.: European Union. In *Encyklopédia Britannica* [online]. Dostupné na internete: <https://www.britannica.com/topic/European-Union> [cit. 2024-02-13].

boja proti násiliu páchanému na ženách, lobovanie za zavedenie legislatívnych opatrení a politik na ochranu žien a podpora vzdelávania a osvetových kampaní na tému rodového násilia.

Na úrovni Európskeho parlamentu bolo prijatých niekoľko uznesení, týkajúcich sa boja proti násiliu páchaného na ženách a budúcich opatrení. Tieto uznesenia sa zameriavajú na identifikáciu problémov, vyjadrenie záväzku v boji proti násiliu na ženách a navrhnutie konkrétnych opatrení na zlepšenie situácie. Ich hlavným cieľom je vydvihnúť tému násilia páchané na ženách na politickú agendu a podnietiť členské štáty a iné inštitúcie k prijatiu konkrétnych opatrení na ochranu žien a dievčat pred násilím a na zabezpečenie spravodlivosti pre obeť.

Uznesenie Európskeho parlamentu z 25. 11. 2006, podčiarklo vážnosť problému násilia páchaného na ženách a vyzvalo Európsku komisiu a členské štáty, aby uznali násilie na ženách za porušovanie ľudských práv, ktoré súvisí s nerovnoprávnym postavením mužov a žien. Okrem toho, podotkol na potrebu tvorby politiky boja proti násiliu, ktorej obsahom by boli všetky aspekty vrátane účinných metód prevencie a sankcionovania.⁶⁰ Súčasťou stratégie tvorby politiky bolo zavedenie tzv. nulovej tolerancie voči akémukoľvek násiliu páchanému na ženách. Konkrétne sa tak od členských štátov očakáva, že prijmú opatrenia na zabezpečenie toho, aby sa sexuálne násilie v manželstve považovalo za čin, spoločensky neakceptovateľný, bez ohľadu na kultúrne zvyklosti, alebo iné faktory, ktoré môžu pôsobiť ako poľahčujúce okolnosti.⁶¹ Takéto opatrenia by mali zahŕňať zavedenie a vykonávanie príslušných právnych predpisov, zvyšovanie povedomia verejnosti o škodlivých účinkoch sexuálneho násilia v manželstve a poskytovanie podpory a ochrany obetiam tohto násilia.

Jedným z najvýznamnejších počínom v oblasti boja proti násiliu páchaného na ženách predstavuje legislatívne uznesenie Európskeho parlamentu z 26. novembra 2009 o odstránení násilia páchaného na ženách. Uznesenie úzko nadväzuje na dokumenty OSN a obsahuje niekoľko kľúčových bodov, vrátane:

⁶⁰ *Uznesenie EP o aktuálnej situácii v oblasti boja proti násiliu páchanom na ženách a budúce kroky* [online]. Dostupné na internete: <https://www.gender.gov.sk/zastavmenasilie/informacie/eu-2/> [cit. 2024-02-13].

⁶¹ *Uznesenie EP o aktuálnej situácii v oblasti boja proti násiliu páchanom na ženách a budúce kroky* [online]. Dostupné na internete: <https://www.gender.gov.sk/zastavmenasilie/informacie/eu-2/> [cit. 2024-02-13].

- a) Výziev adresované členským štátom na zdokonalenie vnútroštátnych predpisov a politík v oblasti násilia páchaného na ženách a na posilnenie ochrany obetí.
- b) Vyzýva na vypracovanie národných akčných plánov, ktoré vychádzajú z analýzy dôsledkov násilia páchaného na ženách z hľadiska rovnosti a záväzkov
- c) Vyjadruje podporu pre medzinárodnú spoluprácu a výmenu osvedčených postupov v tejto oblasti.
- d) Podporuje poskytovanie finančnej pomoci a podpory pre organizácie a inštitúcie pracujúce na ochrane žien pred násilím.⁶²

Vplyvom celosvetovej pandémie spôsobenej ochorením Covid-19, situácia v oblasti domáceho násilia zintenzívnila. Od začiatku tohto obdobia členské štáty WHO a EÚ zaznamenali nárast počtu tiesňových volaní žien vystavených násiliu zo strany partnera až o 60 %.⁶³ Obmedzenia spojené s obmedzením pohybu znamenali ťažkosti pre obeť partnerského násilia, vyhľadať adekvátnu pomoc, nakoľko boli uväznené s osobami, ktoré ich zneužívali. V tejto súvislosti Európsky parlament vydal niekoľko uznesení reagujúc tak na stále sa zhoršujúcu situáciu odohrávajúcu sa za zatvorenými dverami občanov. Jedným z nich je Uznesenie Európskeho parlamentu zo 16. septembra 2021 s odporúčaniami pre Komisiu o určení rodovo motivovaného násilia za novú oblasť trestnej činnosti, ktorým boli už niekoľkokrát zdôraznené povinnosti členských štátov zabezpečiť pre obeť rodovo motivovaného násilia primeranú podporu a služby vrátane služieb v oblasti sexuálneho a reprodukčného zdravia.⁶⁴

3.3 Dokumenty Rady Európy

Rada Európy je medzinárodná organizácia s cieľom podporovať demokraciu, ľudské práva a zabezpečovať spoluprácu medzi európskymi krajinami v oblasti

⁶² *Uznesenie EP o odstránení násilia páchaného na ženách* [online]. Dostupné na internete: <https://www.gender.gov.sk/zastavmenasilie/informacie/eu-2/> [cit. 2024-02-13].

⁶³ Z judikatúry: „*keďže členské štáty WHO/EUROPE zaznamenali 60 %*.“ Uznesenie Európskeho parlamentu zo 16. septembra 2021 s odporúčaniami pre Komisiu o určení rodovo motivovaného násilia za novú oblasť trestnej činnosti č. P9_TA(2021)0388. Dostupné na internete: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0388_SK.html [cit. 2024-02-13].

⁶⁴ Z judikatúry: „*vrátane služieb v oblasti sexuálneho a reprodukčného zdravia*.“ Uznesenie Európskeho parlamentu zo 16. septembra 2021 s odporúčaniami pre Komisiu o určení rodovo motivovaného násilia za novú oblasť trestnej činnosti č. P9_TA(2021)0388. Dostupné na internete: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0388_SK.html [cit. 2024-02-13].

ľudských a sociálnych práv, kultúry, vedy a vzdelávania. Okrem toho sa zaoberá otázkami boja proti xenofóbii, ochrany detí, boja proti diskriminácii a podpory práv menšín.⁶⁵ Jej úsilie v oblasti ochrany ľudských práv sa prejavuje prostredníctvom medzinárodných dohovorov, ako je napr. Európsky dohovor o ľudských právach a Dohovor Rady Európy o zabránení a boji proti násiliu páchanému na ženách a domácom násilí tzv. Istanbulský dohovor.

Európsky dohovor o ľudských právach predstavuje dokument, pojednávajúci predovšetkým o občianskych a politických právach. Bol prijatý v roku 1950, teda len rok po založení Rady Európy a dodnes je považovaný za najdôležitejší počín tejto celoeurópskej organizácie. Na zabezpečenie záväzkov vyplývajúcich z dohovoru a jeho protokolov bol v roku 1958 zriadený Európsky súd pre ľudské práva, ktorý od roku 1998 pôsobí ako stály súd, na ktorý sa môže obrátiť každý, bez ohľadu na to, či ide o jednotlivca, skupinu osôb alebo mimovládnu organizáciu, pokiaľ sa domnievajú, že zo strany členských štátov došlo k porušeniu práv zaručených dohovorom, alebo niektorým z jeho protokolov. Aj keď dohovor výslovne neustanovuje právo na ochranu pred domácim násilím, ani zákaz násilia páchaného na ženách, EŠLP však vo svojej judikatúre podradil ochranu pred domácim násilím pod články 2 a 3 dohovoru a v jednotlivých prípadoch aj pod článok 8.

Článok 2 sa zameriava na ochranu života, pričom *„nikoho nemožno úmyselne zbaviť života s výnimkou výkonu súdom uloženého trestu nasledujúceho po odsúdení za spáchanie trestného činu, pre ktorý zákon ukladá tento trest.“*⁶⁶ Článok 3 odsudzuje mučenie, či akékoľvek neľudské a ponižujúce zaobchádzanie⁶⁷ a na záver článok 8 poukazuje na rešpektovanie práva súkromného a rodinného života, obydlia a korešpondencie. Do výkonu práva nemôžu zasahovať ani štátne orgány, okrem prípadov *„keď je to v súlade so zákonom a nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme národnej bezpečnosti, verejnej bezpečnosti, hospodárskeho blahobytu krajiny, predchádzania nepokojom alebo zločinnosti, ochrany zdravia alebo morálky alebo na ochranu práv a slobôd iných.“*⁶⁸

⁶⁵ Rada Európy [online]. minedu.sk. Dostupné na internete: <https://www.minedu.sk/17379-sk/rada-europy/> [cit. 2024-02-13].

⁶⁶ Pozri čl. 2, Európsky dohovor o ľudských právach

⁶⁷ Pozri čl. 3, Európsky dohovor o ľudských právach

⁶⁸ Pozri čl. 8, Európsky dohovor o ľudských právach

Za nie menej dôležité dokumenty, zdieľané Radou Európy sú považované rôzne odporúčania, ktoré predstavujú podstatné nástroje v boji proti násiliu voči ženám a ochrane rodiny, ako základnej jednotky spoločnosti. Jedným z nich je Odporúčanie č. R (85)4 o násilí v rodine vydané Výborom ministrov v roku 1985, ktorý chráni rodinu, ako základnú bunku spoločnosti. Dokument sa zameriaval predovšetkým na obeť násilia, ktorými sú z väčšej časti ženy a deti a poskytuje rámcové usmernenia pre členské štáty v oblasti prevencie a zvládania násilia v rodine.⁶⁹

Neskôr v roku 2000, Parlamentné zhromaždenie Rady Európy prijalo odporúčanie č. 1450 (2000) o násilí voči ženám v Európe. Toto odporúčanie nadväzovalo priamo na Pekinskú deklaráciu a znamenalo posun v predefinovaní pojmu z "násilia v rodine" na "domáce násilie".⁷⁰ Odporúčanie jasne ukazuje smerovanie k identifikácii a adresovaniu problému s väčšou presnosťou a dôrazom na rodovo motivované násilie.

Medzinárodným úsilím v boji proti rodovo podmienenému násiliu predstavuje aj odporúčanie R (2002)5 o ochrane žien pred násilím z 30. apríla 2002. Majúc na zreteli obavu, že *„ženy bývajú často vystavované viacnásobnej diskriminácii na základe ich pohlavia ako aj pôvodu, vrátane toho, že sa stávajú obeťami tradičných postupov alebo zvyklostí, ktoré nie sú v zhode s ich ľudskými právami a základnými slobodami.“*⁷¹ Celkovo odporúčanie slúži, ako rámec pre členské štáty na rozvoj a implementáciu komplexných opatrení na ochranu žien pred násilím a zabezpečenie dodržiavania ich ľudských práv.

S podporou rodovej rovnosti sa rovnako zaoberá Odporúčanie R 1838 (2008) o podpore žien v modernej multikultúrnej spoločnosti. Pri príležitosti 10. výročia vzniku Výboru pre rovnaké príležitosti pre ženy a mužov, Parlamentné zhromaždenie naďalej uznáva jedinečné výzvy, ktorým môžu čeliť ženy z rôznych kultúrnych prostrediach, a vyzýva na prijatie opatrení na riešenie týchto výziev a na zabezpečenie rovnakých príležitostí pre všetky ženy. Odporúčanie celkovo zdôrazňuje dôležitosť uznania a riešenia prelínajúcich sa faktorov rodu a kultúry, v úsilí o presadzovanie práv a rovnosti žien v moderných multikultúrnych spoločnostiach.⁷²

⁶⁹ Odporúčanie č. R. (85) 4 Výboru Ministrov členských štátov pre násilie v rodine zo dňa 26. marca 1985.

⁷⁰ Odporúčanie 1450 (2000) Parlamentného zhromaždenia o násilí páchaného na ženách v Európe.

⁷¹ Odporúčanie Rec(2002)5 Výboru ministrov členských štátov o ochrane žien proti násiliu.

⁷² Odporúčanie 1838 (2008) Parlamentného zhromaždenia o posilnení postavenia žien v modernej multikultúrnej spoločnosti zo dňa 24. júna 2008.

Medzi posledné počiny Rady Európy v oblasti rodovej rovnosti a bezpečnosti žien sa patrí spomenúť aj Odporúčanie CM/Rec(2019)1 z roku 2019 o prevencii a boji proti sexizmu, ktoré sa okrem podpory rovností pohlaví zameriava aj na prevenciu a riešenie sexizmu na pracovisku, a to aj prostredníctvom opatrení na podporu rovnakého odmeňovania zamestnancov, predchádzania sexuálnemu obťažovaniu a podpory rovnováhy medzi pracovným a súkromným životom.⁷³ Celkovo tak odporúčanie poskytuje komplexný rámec na riešenie sexizmu a podporu rodovej rovnosti v rôznych sektoroch spoločnosti.

V neposlednom rade máme za potrebné spomenúť pravdepodobne najvýznamnejší dokument Rady Európy, známi ako Dohovor Rady Európy o predchádzaní násiliu na ženách a domácejmu násiliu. V EÚ pravdepodobne neexistuje viac diskutovanejšia téma, ako otázka ratifikácie samotného dohovoru. Aj pre samotné kontroverzie, ktoré sa s dohovorom spájajú, sme uznali za vhodné tému rozobrať v samostatnej podkapitole.

3.3.1 Dohovor Rady Európy o predchádzaní násiliu na ženách a domácejmu násiliu a boji proti nemu (Istanbulský dohovor)

Istanbulský dohovor, formálne známy ako Dohovor Rady Európy o predchádzaní násiliu na ženách a domácejmu násiliu a boji proti nemu, bol prijatý Výborom ministrov Rady Európy na 121. zasadnutí v Istanbule, dňa 7. apríla 2011 s platnosťou od 1. augusta 2014. Do konca roku 2023, dohovor podpísalo 44 členských štátov Rady Európy s výnimkou štátu Azerbajdžan a Ruskej federácie, ktorá však v dôsledku Ruskej invázie na Ukrajinu v roku 2022 bola z Rady vylúčená. Napriek podpisom, do dnešného dňa odmieta Istanbulský dohovor ratifikovať šesť štátov medzi ktorými sa okrem Slovenskej republiky nachádza aj Arménsko, Bulharsko, Maďarsko, Litva a Česká republika (poz. stav k 14.2.2024).⁷⁴ Paradoxom je, že Turecko, ako z prvých signatárskych štátov sa 22. marca 2021 rozhodlo od dohovoru odstúpiť a podobné kroky už niekoľko rokov zvažuje aj Poľsko.

⁷³ Odporúčanie CM/Rec(2019)1 Výboru ministrov členským štátom o prevencii a boji proti sexizmu zo dňa 27. marca 2019.

⁷⁴ *Chart of signatures and ratifications of Treaty 210* [online]. coe.int. Dostupné na internete: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=signatures-by-treaty&treatynum=210> [cit. 2024-02-14].

Istanbulský dohovor možno považovať za jeden z najkomplexnejších právnych dokumentov pre oblasť diskriminácie na základe pohlavia. Je prvým dohovorom pojednávajúcim o ľudských právach, ktorý sa zaoberá otázkou rodových stereotypov, čím uznáva, že v spoločnosti stále existujú neprijateľné rozdiely medzi mužmi a ženami. Okrem iného, prináša nové a rozšírené definície trestných činov, ktoré súvisia s násilím páchaným na ženách, za účelom zlepšenia možnosti stíhania páchateľov. Spravidla ide o trestné činy zmrzačovania ženských genitálií, vynútených sobášov, stalkingu, vynúteného potratu a vynútenej sterilizácie. Ratifikáciou dohovoru sa tak signatárske štáty zaviazali zaviesť do vnútroštátnym právnych noriem uvedené trestné činy, ktoré tam prípadne neexistovali.

Istanbulský dohovor si za základné ciele určil vytvoriť systém tzv. nulovej tolerancie násilia vôbec, a tak:

- a) *„ochraňovať ženy pred všetkými formami násilia a predchádzať násiliu na ženách a domácejmu násiliu, trestne stíhať násilie na ženách a domáce násilie a odstrániť ho;*
- b) *prispievať k odstráneniu všetkých foriem diskriminácie žien a podporovať skutočnú rovnoprávnosť medzi ženami a mužmi vrátane emancipácie žien;*
- c) *navrhovať komplexný rámec, politiku a opatrenia na ochranu všetkých obetí násilia na ženách a domáceho násilia a pomoc všetkým obetiam násilia na ženách a domáceho násilia;*
- d) *podporovať medzinárodnú spoluprácu s cieľom odstrániť násilie na ženách a domáce násilie;*
- e) *poskytnúť podporu a pomoc organizáciám a orgánom činným v trestnom konaní, aby mohli efektívne spolupracovať na vytvorení integrovaného prístupu na odstránenie násilia na ženách a domáceho násilia.“⁷⁵*

Dohovor je postavený na štyroch pilieroch tzv. 4P, zdôrazňujúci význam prevencie, ochrany, trestného stíhania a jednotnosti politiky (v angličtine *prevention, protection, prosecution, integrated policies*).⁷⁶ Prostredníctvom týchto pilierov, tak

⁷⁵ Pozri čl. 1, Dohovor Rady Európy o predchádzaní násiliu na ženách a domácejmu násiliu

⁷⁶ Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence. *THE FOUR PILLARS OF THE ISTANBUL CONVENTION (2021)* [online]. coe.int. Dostupné na internete: <https://rm.coe.int/coe-istanbulconvention-brochure-en-r03-v01/1680a06d4f> [cit. 2024-02-14].

dohovor poskytuje členským štátom komplexný rámec na riešenie mnohostranných výziev násilia páchaného na ženách a domáceho násilia. Zdôrazňuje dôležitosť prijatia holistického prístupu, ktorý sa zaoberá prevenciou, ochranou, trestným stíhaním a súdržnosťou politík s cieľom účinne bojovať proti rodovo podmienenému násiliu a podporovať rodovú rovnosť.

Zahrnutie ustanovení, týkajúcich sa rodových stereotypov a iných progresívnych opatrení, však viedlo aj k značnej kontroverzií. Pri prijímaní Istanbulského dohovoru mnohé členské štáty vzniesli námietky a výhrady, pričom uviedli obavy z vnímaného zásahu do národnej suverenity, nezhody vo výklade termínov súvisiacich s rodom a odpor voči zmenám v tradičných rodových rolách a spoločenských normách. Diskusia a polemika okolo prijatia a ratifikácie Istanbulského dohovoru poukazuje na širšie spoločenské napätie, týkajúce sa rodovej rovnosti, kultúrnych hodnôt a ľudských práv. Zatiaľ čo dohovor predstavuje významný krok vpred v boji proti násiliu na ženách a presadzovaní rodovej rovnosti, jeho implementácia a prijatie čelí výzvam v kontexte tradičných zakorenených rodových noriem.

Pod pojmom rod, dohovor ustanovil „*súbor spoločnosťou vytvorených rolí, vzorov správania, činností a atribútov, ktoré daná spoločnosť považuje za primerané pre ženy a mužov.*“⁷⁷ Práve táto definícia je veľmi diskutovanou témou, nakoľko tradičné názory pramenia z presvedčenia, že pohlavie je určené výlučne biologickými faktormi, ako je anatómia a genetika, čo vedie k prísnemu binárnemu chápaniu muža a ženy. Istanbulský dohovor, však túto predstavu spochybňuje tým, že uznáva rod ako sociálny konštrukt.⁷⁸ Pre jednotlivcov a skupiny, ktoré striktne dodržiavajú tradičné presvedčenie o rode, môže byť toto uznanie rodu ako sociálne konštruovanej kategórie kontroverzné. Spochybňuje hlboko zakorenené predstavy o rodových rolách a identitách, ako aj binárne chápanie rodu. Kontroverzia okolo definície rodu v Istanbulskom dohovore, poukazuje na širšie diskusie o rodovej rovnosti, LGBTQ+ právach a spoločenských normách.⁷⁹

⁷⁷ Pozri čl. 3, písm. c), Dohovor Rady Európy o predchádzaní násiliu na ženách a domácejmu násiliu

⁷⁸ *ISTANBUL A GENDER IDEOLÓGIA SÚ TU ZAS, ODMIETNIME ICH SPOLU* [online]. slovenskydohovorzarodinu.sk, [2022-05-23]. Dostupné na internete: <https://slovenskydohovorzarodinu.sk/clanky/istanbul-a-gender-ideologia-je-tu-zas-odmietnime-ich-spolu/> [cit. 2024-02-15].

⁷⁹ *The Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence (Istanbul Convention): Questions and answers* [online]. coe.int. Dostupné na internete: <https://rm.coe.int/istanbul-convention-questions-and-answers/16808f0b80> [cit. 2024-02-15], s. 9.

Zdôrazňuje dôležitosť riešenia zakorenených predsudkov a stereotypov a podpory inkluzívnych a rešpektujúcich postojov k rôznym rodovým identitám a prejavom.

Ďalšími pojmami, ktorými sa dohovor zaoberá, a ktoré sú dôležité pre účely tejto práce, sú pojem „domáce násilie a rodovo podmienené násilie na ženách“. Obsahom domáceho násilie sú pritom „*všetky činy telesného, sexuálneho, duševného a ekonomického násilia, ktoré sa vyskytujú v rámci rodiny alebo domácej jednotky alebo medzi bývalými alebo súčasnými manželmi alebo partnermi, či už páchateľ má, alebo v minulosti mal s obeťou spoločný pobyt.*“⁸⁰ Zatiaľ čo rodovo podmienené násilie na ženách, predstavuje „*násilie, ktoré je nasmerované proti žene, pretože je žena alebo ktoré postihuje ženy disproportionalne.*“⁸¹

Aj keď sa dohovor primárne zameriava na násilie páchané na ženách a domáce násilie, uznáva, že každý jednotlivec bez ohľadu na pohlavie, ktorý zažije v určitej fáze života spomínaný druh násilia, sa v rámci pôsobnosti dohovoru považuje za obeť. Dohovor týmto uznáva, že obeťami sa môžu stať aj muži. Je však dôležité uznať, že Istanbulský dohovor uznáva neúmerný vplyv násilia na ženy a systémový charakter rodovo podmieneného násilia voči ženám. Preto, hoci dohovor poskytuje ochranu všetkým jednotlivcom, ktorí sa stali obeťami násilia, jeho opatrenia a ustanovenia sú skutočne zamerané predovšetkým na riešenie špecifických potrieb a zraniteľných miest žien, ako primárnych obetí rodovo podmieneného násilia a domáceho násilia.

V súvislosti s rozhodovaním o treste, vo vzťahu k trestným činom ustanovených týmto dohovorom, Istanbulsky dohovor výslovne uvádza priťažujúce okolnosti, ktoré sú zmluvné štáty povinné zvážiť pri určovaní sankcií. Tieto priťažujúce okolnosti sú kľúčové pre zabezpečenie toho, aby prísnosť trestov, uložených za trestné činy podľa dohovoru, zohľadňovala špecifické okolnosti a dopad násilia na obeť. Zvážením týchto priťažujúcich faktorov, môžu zmluvné strany zabezpečiť, že páchatelia budú bráni na zodpovednosť za svoje činy a, že sankcie budú úmerné spôsobenej škode. Spravidla sa za priťažujúce okolnosti považuje:

- a) „*trestný čin bol spáchaný proti bývalému alebo súčnému manželovi alebo partnerovi ako sú uznaní vnútroštátnymi právnymi predpismi,*

⁸⁰ Pozri čl. 3, písm. b), Dohovor Rady Európy o predchádzaní násiliu na ženách a domácejmu násiliu

⁸¹ Pozri čl. 3, písm. d), Dohovor Rady Európy o predchádzaní násiliu na ženách a domácejmu násiliu

členom rodiny, osobou žijúcou v spoločnej domácnosti s obeťou alebo osobou, ktorá zneužila svoju moc;

- b) trestný čin alebo súvisiace trestné činy boli spáchané opakovane;*
- c) trestný čin bol spáchaný na osobe zraniteľnej za osobitných okolností;*
- d) trestný čin bol spáchaný na dieťati alebo v prítomnosti dieťaťa;*
- e) trestný čin bol spáchaný dvoma alebo viacerými spolukonajúcimi osobami;*
- f) trestnému činu predchádzala alebo ho sprevádzala extrémna úroveň použitia násilia;*
- g) trestný čin bol spáchaný použitím alebo hrozbou použitia zbrane;*
- h) trestný čin mal za následok vážnu telesnú alebo psychickú ujmu obeť;*
- i) páchateľ bol už predtým odsúdený za trestné činy podobnej povahy.“⁸²*

Zavedenie pritŕažujúce okolnosti bolo kľúčové pre zabezpečenie toho, aby prísnosť trestov uložených za trestné činy podľa dohovoru zohľadňovala špecifické okolnosti a dopad násilia na obeť.

Pri riešení trestných činov, vymedzených týmto dohovorom, dohovor výslovne zakazuje alternatívne spôsoby riešenia sporov, vrátane mediácie a zmieru. Tento zákaz je významný, nakoľko zdôrazňuje závažnosť trestných činov, uvedených v dohovore, ako je násilie na ženách a domáce násilie, a potrebu formálnych právnych procesov na ich riešenie.⁸³ Zavedením tohto inštitútu, dohovor špecifikuje, že ak má byť páchateľ potrestaný uložením finančnej pokuty, musí sa náležite zvážiť schopnosť páchateľa plniť svoje finančné záväzky voči obeť. Toto ustanovenie zabezpečuje, aby sa finančné sankcie uplatňovali spravodlivým a primeraným spôsobom, pričom sa zohľadňujú finančné pomery páchateľa a potreby obeť.

V súvislosti s ochranou obeť ako aj svedkov, Istanbulský dohovor od zmluvných štátov vyžaduje, aby do svojich právnych poriadkov zaviedli inštitút vyst'ahovania. Okrem vyst'ahovania sú zmluvné strany dohovoru povinné zaviesť aj iné ochranné alebo reštriktívne opatrenia na ochranu obeť pred ďalším potencionálnym nebezpečenstvom zo strany páchateľa. Tieto opatrenia môžu zahŕňať obmedzujúce príkazy, zákazy kontaktu

⁸² Pozri čl. 46, Dohovor Rady Európy o predchádzaní násiliu na ženách a domácejmu násiliu

⁸³ MELIKIAN, A.: The Istanbul Convention Digested, A Controversy Over Everything It Is Not. In *evnreport* [online]. Dostupné na internete: <https://evnreport.com/politics/the-istanbul-convention-digested/> [cit. 2024-02-15].

alebo iné právne zásahy, ktorých cieľom je zabrániť páchateľovi kontaktovať obeť, alebo sa k nej vôbec priblížiť.⁸⁴ Je v záujme štátov, aby obetiam násilia zabezpečili okrem právnej pomoci aj prístup k službám potrebným na ich zotavenie. Opatrenia sa týkajú predovšetkým psychologického poradenstva, finančnej pomoci, alebo vzhľadom na okolnosti prípadu ubytovanie, vzdelanie, získanie kvalifikácie a pomoc pri hľadaní práce. Netreba opomínať ani dôležitosť lekárskeho a forenzného vyšetrenia, pokiaľ bola obeť vystavená sexuálnemu násiliu. V kontexte prevencie a ochrany, sú štáty povinné zriaďovať bezplatné celoštátne linky pomoci, ktoré budú k dispozícii 24 hodín denne, 7 dní v týždni, a na ktoré sa obeť budú môcť diskretné a anonymne obrátiť so žiadosťou o pomoc, alebo radu.

Dohovor okrem toho, zdôrazňuje dôležitosť rozšírenia ochrany na prípadných svedkov násilia počas vyšetrovania alebo súdneho konania.⁸⁵ To zaisťuje, že jednotlivcom, ktorí sa prihlásia a oznámia násilné činy, sa poskytne potrebná podpora a ochrana, ktorá má zabezpečiť ich účasť na súdnom konaní, bez akéhokoľvek ohrozenia.

Istanbulský dohovor upozorňuje aj na potrebu adekvátnej nápravy páchateľov daných trestných činov. Štáty sú v tomto prípade povinné zabezpečiť vhodnú nápravu páchateľov, a to prostredníctvom podporných/liečivých programov. Článok 16, Istanbulského dohovoru zdôrazňuje význam vzdelávania a podpory páchateľov, kedy sú zmluvné štáty skutočne povinné zaviesť programy a intervencie zamerané na prevýchovu páchateľov, a predchádzať tak, ďalším násilným činom. Tieto programy podpory a liečby môžu zahŕňať poradenstvo, terapiu, kurzy zvládania hnevu a iné intervencie, určené na riešenie základných príčin násilia, zmenu škodlivých postojov a správania a na podporu nenásilných a rešpektujúcich vzťahov.

Za účelom monitorovania implementácie ustanovení Istanbulského dohovoru zmluvnými štátmi, bola zriadená tzv. expertná skupina GREVIO (*Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence*), ktorá v rámci svojej činnosti, okrem hodnotenia prijatých legislatívnych a iných opatrení zmluvnými

⁸⁴ Explanatory Report to the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence [online]. Dostupné na internete: <https://rm.coe.int/ic-and-explanatory-report/16808d24c6> [cit. 2024-02-15], s. 70.

⁸⁵ Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence. *THE FOUR PILLARS OF THE ISTANBUL CONVENTION (2021)* [online]. coe.int. Dostupné na internete: <https://rm.coe.int/coe-istanbulconvention-brochure-en-r03-v01/1680a06d4f> [cit. 2024-02-15], s. 5.

stranami, môže vykonávať osobitné vyšetrovania, alebo prijímať všeobecné odporúčania k témam a konceptom, na ktoré sa vzťahuje dohovor.⁸⁶ Tieto odporúčania nie sú právne záväzné, ale poskytujú členským štátom návod, na najlepšie postupy, prístupy a stratégie na predchádzanie násiliu na ženách a domácejmu násiliu a boji proti nemu.

Pôsobnosť skupiny ustanovuje článok 66, ktorý zároveň určuje počet členov, ktorý sa vďaka ratifikácií dohovoru Nemeckom, ako 25 krajiny v roku 2018, zvýšil z pôvodných 10 členov na 15. Členovia skupiny sú volení Výborom zmluvných strán dohovoru z nezávislých odborníkov, nominovaných zmluvnými stranami, prihliadajúc na rodovú a geografickú vyváženosť, ako aj multidisciplinárnosť odborných znalostí na štyri funkčné obdobia s možnosťou znovuzvolenia.⁸⁷ Voľba členov podlieha určitým zásadám, určujúce, že:

- a) *„členovia sú vyberaní spomedzi osôb s vysokým morálnym charakterom, známi svojou uznávanou kvalifikovanosťou v oblasti ľudských práv, rodovej rovnosti, násilia na ženách a domáceho násilia alebo pomoci obetiam a ochrany obetí, alebo ktoré preukázali odbornú prax v oblastiach upravených týmto dohovorom;*
- b) *súčasní členovia nesmú byť občanmi rovnakého štátu;*
- c) *mali by zastupovať hlavné právne systémy;*
- d) *mali by reprezentovať relevantné organizácie a orgány v oblasti násilia na ženách a domáceho násilia;*
- e) *konajú vo svojom mene ako individuálne osoby a sú nezávislí a nestranní pri výkone svojich funkcií, a sú schopní vykonávať svoje povinnosti účinným spôsobom.“⁸⁸*

Pokiaľ to teda zhrnieme, Istanbulský dohovor neukladá signatárskym štátom žiadne neúnosné požiadavky, ktoré by prekračovali štandardy stanovené pre demokratické inštitúcie a ktoré by nevychádzali zo základných princípov súčasnej doby. Naopak, iba vhodným spôsobom definuje ciele a úlohy, ktoré si inštitúcie a orgány

⁸⁶ *About GREVIO – Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence* [online]. coe.int. Dostupné na internete: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-%20convention/grevio> [cit. 2024-02-16].

⁸⁷ *About GREVIO – Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence* [online]. coe.int. Dostupné na internete: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-%20convention/grevio> [cit. 2024-02-16].

⁸⁸ Pozri čl. 66. Dohovor Rady Európy o predchádzaní násiliu na ženách a domácejmu násiliu

Európskej únii ustanovili, už pred niekoľkými desaťročiami. Samozrejme chápeme, že niektoré ustanovenia dohovoru, môžu byť pre niektoré krajiny ťažko uplatniteľné a vykonateľné, práve na to, však slúži inštitút výhrad, ktorý bol aj vo väčšine ratifikujúcich štátov uplatnený.

Kritika dohovoru je pozorovateľná najmä zo strán zástancov tradičnej rodiny, pre ktorých sa kameň úrazu stalo práve pojmoslovie „gender“, teda rod. Pojem „rod“ je skutočne zložitý a mnohostranný pojem, ktorý môže vyvolať rôzne reakcie a interpretácie v závislosti od kultúrnych, sociálnych a politických kontextov. Na jednej strane nájdeme predstaviteľov, ktorí zahrnutie „rodu“ do právnych a politických rámcov vnímajú, ako záväzok riešiť sociálne, kultúrne a štrukturálne faktory, ktoré prispievajú k rodovej nerovnosti a diskriminácii, a môžu mať tak významný vplyv na práva a príležitosti jednotlivcov. Na druhej strane, však nájdeme jednotlivcov a skupiny, ktoré sa na pojem „rod“ pozerajú skepticky alebo znepokojene, považujú ho za nástroj politickej ideológie alebo za zdroj polemiky a rozdelenia. Niektorí sa môžu obávať, že zahrnutie „pohlavia“ do právnych dokumentov, by mohlo viesť k nezamýšľaným následkom alebo k spochybneniu tradičných noriem a hodnôt. Niektorí kritici uvádzajú dokument, ako tzv. trojský kôň, ktorý sa usiluje o zavedenie tretieho pohlavia, manželstva homosexuálov alebo adopcií detí homosexuálnymi párami.⁸⁹ Podľa nášho názoru sú však tieto obavy neopodstatnené, cieľom dohovoru nie je útočiť na „tradičné rodiny“ alebo znehodnocovať vzťahy oboch pohlaví, práve naopak. Usiluje sa o zdravé a bezpečné rodiny, založené na vzájomnom porozumení, v ktorých ženy a deti nebudú zažívať násilie.⁹⁰

Nevýhodu ratifikácií Istanbulskeho dohovoru vidíme skôr v „násilnom“ pretláčaní rôznych noriem a usmernení, ktorými sa majú členské štáty riadiť. Naše obavy spájame s kontextom obmedzenia štátnej suverenity vo veciach rozhodovania, súvisiacich s rodovo podmieneným násilím a domácim násilím. Okrem toho, si implementácia ustanovení môže vyžadovať finančné investície na zriadenie a udržiavanie potrebných inštitúcií, služieb a programov na účinnú prevenciu a reakciu na rodovo podmienené násilie. To by mohlo mať za následok zvýšené náklady pre štát a vytváranie nových

⁸⁹ *Istanbulský dohovor je v Bulharsku protiústavný* [online]. postoj.sk [2018-07-31]. Dostupné na internete: <https://www.postoj.sk/v-skratke/2064/istanbulsky-dohovor-je-v-bulharsku-protiustavny> [cit. 2024-02-16].

⁹⁰ *Otázky a odpovede o Istanbulskej dohovore* [online]. moznostvolby.sk. Dostupné na internete: <https://moznostvolby.sk/wp-content/themes/moznost/otazky-a-odpovede-o-istanbulskej-dohovore/otazky%20a%20odpovede%20o%20istanbulskej-dohovore%20na%20stiahnutie.pdf> [cit. 2024-02-16], s. 11.

pracovných miest v príslušných agentúrach a organizáciách zodpovedných za implementáciu dohovoru.

Pre krajiny je kľúčové, aby dôkladne posúdili potenciálne prínosy, náklady a dôsledky ratifikácie Istanbulského dohovoru, berúc do úvahy ich špecifické okolnosti, priority a právne rámce. Zatiaľ čo ratifikácia dohovoru môže zahŕňať určité kompromisy, pokiaľ ide o suverenitu a náklady, môže tiež ponúknuť príležitosti na posilnenie právnej ochrany žien, zlepšenie prístupu k podporným službám pre obeť a širšiu podporu rodovej rovnosti. V konečnom dôsledku, by rozhodnutie ratifikovať Istanbulský dohovor, malo byť založené na dôkladnom zvážení týchto faktorov a potenciálnych dlhodobých výhod pre spoločnosť ako celok.

Častým argumentom štátov, ktoré váhali s ratifikáciou Istanbulského dohovoru býva tvrdenie, že majú zavedené pevné právne rámce na riešenie rodovo podmieneného násillia a domáceho násillia, a to buď prostredníctvom národnej legislatívy, alebo prostredníctvom implementácie súvisiacich európskych zákonov a dohovorov. V dôsledku toho, niektoré krajiny spochybňujú potrebu ratifikácie Istanbulského dohovoru, najmä ak sa domnievajú, že nemusí ponúkať významné dodatočné výhody nad rámec toho, čo už pokrývajú existujúce zákony a záväzky.

Uvidíme, aké výsledky prinesie rozhodnutie Európskej únie, ktorá ratifikovala Istanbulský dohovor 28. júna 2023, s účinnosťou od 1. októbra 2023.⁹¹ V každom prípade neustále diskusie okolo Istanbulského dohovoru, zdôrazňujú dôležitosť spolupráce medzi členskými štátmi s cieľom účinne riešiť rodovo podmienené násillie a chrániť práva a dôstojnosť všetkých jednotlivcov v spoločnosti.

3.4 Judikatúra EŠLP vo vzťahu k domácejmu násilliu

Jeden z kľúčových prípadov pre oblasť domáceho násillia, prejednávajúcich na pôde EŠLP, je nepochybne prípad *Opuz vs. Turecko*. Sťažovateľka pani Nahide Opuz, spolu s jej matkou, boli niekoľko rokov týrané zo strany jej manžela, ktoré zahŕňalo okrem fyzického násillia aj vyhružky zabitím. Pri prvom vážnom incidente, manžel pani

⁹¹ *Chart of signatures and ratifications of Treaty 210* [online]. coe.int. Dostupné na internete: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=signatures-by-treaty&treatynum=210> [cit. 2024-02-16].

Nahide vrazil ju a jej matku autom, pričom obom ženám spôsobil ťažké zranenia.⁹² Napriek závažnosti útoku, bol páchatel' pôvodne odsúdený, len na tri mesiace väzenia. Tento rozsudok sa však neskôr zmenil na pokutu po tom, čo strávil 25 dní za mrežami. Pri druhom vážnom incidente, páchatel' sedem krát bodol svoju manželku, za čo mu bol udelený opätovne, len peňažný trest. Počas obdobia spolužitia sa obidve ženy niekoľko krát obrátili na príslušné orgány s prosbou o pomoc, páchatel' bol len vypočutý a prepustený. Zlom nastal v roku 2002, kedy pri pokuse opustiť spoločnú domácnosť, bola matka pani Nahide zavraždená. Za vraždu svojej svokry, bol páchatel' odsúdený na trest odňatia slobody na doživotie, ale až do rozhodnutia o podanom odvolaní, bol prepustený, kedy vyhrážky z jeho strany pokračovali.

ESLP vo svojom rozsudku rozhodol, že Turecko porušilo niekoľko článkov Európskeho dohovoru o ľudských právach (EDLP), vrátane článku 2 (právo na život), článku 3 (zákaz mučenia a neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania) a článku 14 (zákaz diskriminácie) v spojení s článkom 2 a článkom 3. Súd zistil, že Turecko neposkytlo Nahide Opuzovej a jej matke, ktorú zavraždil jej manžel, primeranú ochranu. Reakcia úradov na ich sťažnosti a žiadosti o ochranu, bola považovaná za neadekvátnu a neúčinnú. Okrem toho, súd kritizoval turecké orgány za to, že neprijali opatrenia na prevenciu a účinný boj proti domácejmu násiliu, a to napriek existencii právnych ustanovení, zameraných na ochranu žien pred takýmto násilím.⁹³

Celkovo možno konštatovať, že spor Opuz proti Turecku, poslúžil vládam a spoločnosti ako budičiek, aby uznali závažnosť domáceho násillia, ako problém ľudských práv a podnikli rozhodné kroky na jeho účinné riešenie. Prípád zdôraznil dôležitosť komplexnej a koordinovanej reakcie na domáce násillie, založenej na rešpektovaní ľudských práv, rodovej rovnosti a právneho štátu.

Prípád pani N. proti Švédsku je vskutku pozoruhodný prípad, prejedávajúci ESLP, kedy sa súd, musel vyporiadať s problematikou násillia páchaného na ženách a vyhostením. Sťažovateľka spolu s manželom boli príslušníci Afganského štátu, ktorí pricestovali do Švédska, ešte v roku 2004. V tom istom roku, podali na Migračný úrad

⁹² *The landmark judgment that inspired Europe to act on violence against women* [online]. coe.int. Dostupné na internete: <https://www.coe.int/en/web/impact-convention-human-rights/-/the-landmark-judgment-that-inspired-europe-to-act-on-violence-against-women> [cit. 2024-02-17].

⁹³ Z judikatúry: „they failed to take measures within the scope of their powers which, judged reasonably, might have been expected to avoid that risk.“ Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva z 9. júna 2009, no. 33401/02.

žiadosť o udelení azylu a povolenie na pobyt. Pani N nemala so sebou žiadne doklady a jej manžel argumentoval tým, že boli nútení krajinu opustiť z dôvodu, že bol prenasledovaný, kvôli jeho členstvu v komunistickej strane a hrozí mu smrť. Ich žiadosť však bola niekoľkokrát zamietnutá. V roku 2005 sa ich manželstvo rozpadlo a pani N podala vo Švédsku žiadosť o rozvod. Jej žiadosti však nemohlo byť vyhovené, z dôvodu, že Švédske súdi nemajú právomoc vo veci rozhodnúť, pokiaľ nemá na území danej krajiny legálny pobyt. Pani N. hrozila deportácia do Afganistanu, kde by však podľa jej slov čelila verejnému poníženiu, odsúdeniu alebo smrti zo strany svojej, alebo manželovej rodiny, keďže rozpadom manželstva porušila Afganské tradície. Medzičasom pani N vo Švédsku nadviazala iný partnerský vzťah.

ESLP po dôkladnom prešetrení vo svojom rozsudku uviedol, že žiadateľka by deportáciou do Afganistanu, bola skutočne vystavená neakceptovateľnému správaniu, čo znamená porušenie článku 3 EDLP (zákaz mučenia a neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania)⁹⁴. Súd ďalej konštatoval, že podľa správ mimovládnych organizácií, státisíce žien, spravidla vo vidieckych oblastiach, trpí zneužívaním zo strany svojich manželov, otcov, bratov, ozbrojených jednotlivcov, a pod., a ak sa aj niektoré prípady dostali pred súd, obvinení boli často oslobodení alebo ľahko potrestaní. Správa, ktorú v tom čase vydala organizácia Womankind, preukázala, že až 87 % žien sa stalo obeťami násilia, z toho v polovici prípadov išlo o sexuálne násilie. Napriek existujúcim zákonom, *„viac ako 60 % manželstiev bolo uzavretých z donútenia, pričom v 57 % išlo o dievčatá, mladšie ako 16 rokov. Táto správa uvádza, že mnohé z týchto dievčat boli ponúknuté ako odškodnenie za zločin alebo ako vyrovnanie dlhu.“*⁹⁵

Súd rozsudkom uznal riziká, ktorým by sťažovateľka čelila, v prípade jej vyhostenia do Afganistanu, najmä v kontexte prítomného rodovo podmieneného násilia a nedostatočnej právnej ochrany. Zdôraznil, že je potrebné, aby štáty prijali proaktívne opatrenia na prevenciu a riešenie rodovo podmieneného násilia, a to tak v domácom

⁹⁴ Z judikatúry: „Holds that the applicant's deportation to Afghanistan would be in violation of Article 3 of the Convention“ Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva z 20. júla 2010, no. 23505/09

⁹⁵ Z judikatúry: „According to a report released during the year by Womankind, 87% of women complained they were victims of violence, half of it sexual. According to the report, more than 60% of marriages were forced and, despite laws banning the practice, 57% of brides were under the legal marriage age of 16. The report stated many of these girls were offered as restitution for a crime or as debt settlement.“ Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva z 20. júla 2010, no. 23505/09

prostredí, ako aj v prípadoch zahŕňajúcich deportáciu alebo extradíciu do krajín, kde jednotlivci môžu čeliť takýmto rizikám.

Svoje zastúpenie pred ESLP mala aj Slovenská republika v prípade zavraždenia dvoch maloletých detí vlastným otcom. Matka maloletých detí a zároveň sťažovateľka pred samotným činnom upozorňovala príslušné orgány Slovenskej republiky na násilné správanie svojho manžela, ktorý ju počas manželstva niekoľkokrát fyzicky napadol, pričom uviedla, že jej manžel má v nelegálnej držbe strelnú zbraň. V konaní pred ESLP uviedla, že na základe trestného oznámenia v novembri 2022, polícia neuskutočnila žiadne potrebné opatrenia na ochranu života jej detí, napriek tomu, že o násilnom správaní jej manžela vedela. Rovnako uviedla, že štát jej nepriznal odškodnenie v súvislosti s utrpenou nemajetkovou ujmov.

ESLP rozsudkom vyslovil porušenie článku 2 EDLP (právo na život), v kontexte pochybenia príslušných orgánov Slovenskej republiky, ktorí mali v súlade s vnútroštátnymi právnymi predpismi, po prijatí trestného oznámenia začať vyšetrovanie a trestné stíhanie.⁹⁶ Správa uvádza, že „*jeden z policajtov mal dokonca dopomáhať k úprave trestného oznámenia, aby sa skutok kvalifikoval ako priestupok.*“⁹⁷ Rovnako dospel k názoru, že bolo porušené právo sťažovateľky, na účinný opravný prostriedok podľa článku 13 a sťažovateľke priznal náhradu nemajetkovej ujmy vo výške 25 000 eur.

⁹⁶ Z judikatúry: „*State had failed to take the effective action*“ Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva z 31. mája 2009, no 7510/04.

⁹⁷ *Domáce násilie* [online]. echr.coe.int. Dostupné na internete: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/FS_Domestic_violence_SLK [cit. 2024-02-17].

4 PRÁVNÁ ÚPRAVA DOMÁCEHO NÁSILIA VO VYBRANÝCH ŠTÁTOCH

Z hľadiska témy diplomovej práce sa nám naskytla otázka, ako sa s problematikou domáceho násilia potykajú jednotlivé štáty. Z tohto dôvodu sme si vybrali niekoľko štátov, nachádzajúce sa nie len na území Európy, pri ktorých sme stručne zanalyzovali ich vnútroštátnu právnú úpravu a uviedli prípady konsenzu s tou slovenskou. Pri výbere štátov sme zohľadnili výsledky prieskumu agentúry FRA, na základe ktorých sme zvolili Slovinsko, ako príklad štátu, s nízkym počtom prípadov domáceho násilia. Na druhej strane sme zvolili Španielsko, ktoré sa v prieskume dlhodobo umiestňuje na najhorších priečkach. Samozrejme výber štátov bol podmienený aj dostupnosťou literatúry a prekladateľských zručností.

4.1 Slovinsko

Podľa prieskumu agentúry FRA sa Slovinsko dlhodobo zdržuje na popredných priečkach štátov s najnižšou mierou domáceho násilia. Tento fakt v nás vzbudil záujem, akým spôsobom je problematika domáceho násilia riešená v ich právnych predpisoch a aké prostriedky ochrany a prevencie sú občanom poskytnuté.

Slovinský právny systém upravuje problematiku domáceho násilia resp. násilie v rodine v samostatnom zákone, nazývanom *Zakon o preprečevanju nasilja v družini* - Zákon o prevencii násilia v rodine (ZPND), prijatý v roku 2008. Zákon v roku 2016 prešiel miernou úpravou, základné ustanovenia, týkajúce sa ochrany detí však zostali nezmenené.

Úvodné ustanovenia ZPND ponúkajú okrem výkladu pojmu domáceho násilia, aj definíciu rodiny resp. rodinných príslušníkov, ktorí sa na účely zákona považujú za potencionálne obeť tohto trestného činu. Okrem všeobecne známym osobám žijúcim v spoločnej domácnosti, zákon priznáva status rodinného príslušníka aj bývalým partnerom, manželom, pestúnom, opatrovníkom či príbuzným vo vedľajšej línii, až do štvrtej generácie bez ohľadu na to, či žijú v spoločnej domácnosti.⁹⁸ Čo považujeme za zaujímavosť je, že zákon už vo svojom prvom znení obsahoval špeciálne ustanovenie na ochranu dieťaťa. Na základe tohto ustanovenia je dieťa považované za obeť domáceho

⁹⁸ Pozri čl. 2, Zákon o preprečevanju nasilja v družini.

násilia, hoci je násilia páchané na inom členovi rodiny a dieťa je v tomto prípade svedkom.⁹⁹ Špeciálna ochrana je rovnako poskytovaná seniorom a hendikepovaným osobám, teda osobám, ktoré nie sú schopné sa o seba postarať. V tomto smere považujeme slovinský zákon za veľmi vydarený, pretože v Slovenskej republike táto ochrana obzvlášť zraniteľným obetiam domáceho násilia nikde výslovne upravená nie je.

ZPND priznáva obetiam domáceho násilia právo zvoliť si svojho „asistenta, ktorý ich bude vo všetkých súvisiacich konaniach zastupovať. Vzhľadom na to, že na osobu asistenta nie sú kladené žiadne zákonné požiadavky (okrem toho, že musí ísť o plnoletú osobu a zároveň sa nesmie jednať o samotného páchatel'a), je zrejmé, že touto zastupujúcou osobou môže byť ktokoľvek, vrátane rodinných príslušníkov, a nie je teda potrebné, aby sa nevyhnutne jednalo o osobu s právnym vzdelaním. Podstata spočíva v tom, aby obeť svojmu zástupcovi dôverovala. Toto právo obete môžeme stotožniť so slovenskou právnou úpravou, podľa ktorej si obeť rovnako môže zvoliť svojho dôverníka.

Zákon tiež upravuje inštitút vykázania, a to výhradne medzi rozvádzajúcimi sa manželmi, kedy je možné páchatel'a domáceho násilia vykázat' až na dobu šiestich mesiacov, bez ohľadu na jeho vlastnícke právo k spoločnému obydlíu. Na návrh obete je možné zákaz pobytu v spoločnej domácnosti predĺžiť maximálne na dvanásť mesiacov.¹⁰⁰ Obeti, ktorej bolo priznané dočasné výhradné právo užívania spoločnej nehnuteľnosti, je však povinná znášať náklady spojené s bežnou správou domu a prípadne poskytnúť vykazanému páchatel'ovi primeranú náhradu za dobu, počas ktorej nemohol nehnuteľnosť užívať. Obeť domáceho násilia sa ďalej môže na súde domáhať napr. vydania zákazu priblíženia sa, zákaz s obeťou nadväzovať styk a pod. V tomto prípade opätovne nachádzame konsenzus medzi slovinskou a slovenskou právnou úpravou.

Okrem iného ZPND pomerne podrobne upravuje funkcie a postavenie jednotlivých štátnych orgánov v otázke prevencie domáceho násilia, vrátane stanovenia jednotlivých úloh. Všetky orgány verejnej moci vrátane neštátnych organizácií sú povinné hlásiť potenciálne násilie v rodine, ibaže s tým obeť výslovne nesúhlasí a súčasne tu nie je podozrenie, že bol spáchaný trestný čin, ktorý by mal byť stíhaný. Oznamovacia povinnosť voči príslušným štátnym orgánom však vzniká akejkoľvek osobe, a to najmä pracovníkom sociálnej alebo zdravotnej starostlivosti, pokiaľ majú podozrenie, že obeťou

⁹⁹ Pozri čl. 4, ods. 2, Zákon o preprečevanju nasilja v družini.

¹⁰⁰ Pozri čl. 21, Zákon o preprečevanju nasilja v družini.

domáceho násilia je dieťa. Veľmi dôležitú úlohu v tomto smere hrajú predovšetkým tzv. špecializované centrá sociálnej práce. Ich úlohou je okrem iného poskytnúť pomoc samotným páchatelom domáceho násilia, prostredníctvom vhodných vzdelávacích či psychosociálnych programov.

Právnu úpravu domáceho násilia Slovinska hodnotíme ako úctyhodnú. Za týmto názorom stojí hlavne existencia uceleného právneho predpisu, ktorý bol Slovinskou vládou prijatý pomerne skoro. Legislatívny rámec v oblasti domáceho násilia tak nie je roztrieštený do iných právnych predpisov, tak ako je to napr. v Slovenskej alebo Českej republike. Ucelený právny predpis o domácom násilí tak podčiarkuje dôležitosť komplexných a proaktívnych prístupov k riešeniu tohto kritického problému s potenciálom slúžiť ako vzor pre iné krajiny, ktoré zápasia s podobnými výzvami.

4.2 Španielsko

Na opačnom konci rebríčka sa však pomerne často ocitá Španielsko. Španielske kráľovstvo má s riešením domáceho násilia dlhodobé problémy, a to aj napriek tomu, že v roku 2004 prijalo rozsiahly zákon, nazývaný ako *Ley Orgánica 1/2004, de 28 de diciembre, de Medidas de Protección Integral contra la Violencia de Género* – Zákon o komplexných ochranných opatreniach proti rodovo podmienenému násiliu. Ako zo samotného názvu vyplýva, zákon je orientovaný na boj proti rodovo podmienenému násiliu, no už z úvodných ustanovení je poznať, že sa prioritne zameriava na ochranu žien a len okrajovo sa zmieňuje o tom, že sa vzťahuje aj na deti, ktoré sú sekundárnymi obeťami násilia páchaného na ženách. Zo zákona nie je možné predpokladať, že by mal chrániť aj ďalšie potenciálne obeť domáceho násilia, ako sú muži či seniori.

Vlastné pomenovanie zákona, ako Magna charta je pochopiteľné najmä z hľadiska, že sa skutočne jedná o robustné spracovanie, obsahujúce päť hláv, dvadsať dodatočných ustanovení, dve prechodné ustanovenia, jedno zrušovacie ustanovenie a sedem záverečných ustanovení.¹⁰¹ Ako už bolo spomenuté, „zákon ustanovuje komplexné ochranné opatrenia, ktorých účelom je predchádzať, trestať a odstraňovať toto násilie a poskytovať pomoc ženám, ich maloletým deťom a maloletým osobám, ktoré sú v ich

¹⁰¹ *Ley Orgánica 1/2004, de 28 de diciembre, de Medidas de Protección Integral contra la Violencia de Género* [online]. boe.es. Dostupné na internete: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2004-21760> [cit. 2024-02-18].

poručníctve alebo poručníctve a opatrovníctve, obetiam tohto násilia“¹⁰² Zaujímavosť, ktorú tento zákon priniesol je, že Španielsko do svojho vzdelávacieho systému zaradilo povinnosť vyučovať o rovnosti medzi mužmi a ženami, a to už v predškolskom veku, prostredníctvom výučby ako predchádzať konfliktom a riešiť ich mierovou cestou.¹⁰³ Vzdelávacie inštitúcie sú povinné zo vzdelávacích materiálov odstrániť všetky sexistické a diskriminačné stereotypy, ktoré by mohli spochybňovať rovnakú hodnotu mužov a žien.¹⁰⁴ V prípade porušenie tejto povinnosti môže zakročiť špeciálna vládna delegácia proti násiliu páchanému na ženách alebo podobný orgán z autonómnych regiónov, aby tieto nežiaduce a diskriminujúce zobrazenia žien boli odstránené. Mimo toho, zákon priznáva obetiam rodovo podmieneného násilia právo na bezplatnú právnu pomoc vrátane komplexnej sociálnej pomoci, ktorá sa má zriadiť v každom autonómnom regióne s 24-hodinovou dostupnosťou.¹⁰⁵ Právo na bezplatnú právnu pomoc sa priznáva aj blízkym príbuzným obeť, v prípade úmrtia obeť.

Zákon priznáva ženám, ktoré sa stanú obeťami domáceho násilia rozsiahle benefity v oblasti pracovnoprávneho pomeru a sociálneho zabezpečenia. Týraná žena má v zmysle zákona právo na skrátenie alebo úpravu svojho pracovného času, zmenu miesta výkonu práce, alebo pozastavenie pracovného pomeru s možnosťou návratu. Súčasne zamestnankyne, ktoré boli nútené opustiť svoje súčasné zamestnanie v dôsledku rodovo podmieneného násilia, majú zároveň nárok na obdobné pracovné miesto u zamestnávateľa, ktoré zodpovedá ich predchádzajúcej kvalifikácii v iných pobočkách zamestnávateľa. Zamestnávateľ je povinný informovať zamestnankyňu o takýchto voľných pracovných miestach, vrátane tých, ktoré môžu vzniknúť v budúcnosti.¹⁰⁶

Španielsky zákon priniesol jednu zaujímavosť v tom zmysle, že páchateľovi domáceho násilia, ktoré malo za následok smrť alebo ublíženie na zdraví obeť a ktorý bol odsúdený, je odobratý nárok na vdovský dôchodok. Daným trestným činom páchateľ

¹⁰² Pozri čl. 2, Ley Orgánica 1/2004, de 28 de diciembre, de Medidas de Protección Integral contra la Violencia de Género.

¹⁰³ Pozri čl. 4, Ley Orgánica 1/2004, de 28 de diciembre, de Medidas de Protección Integral contra la Violencia de Género.

¹⁰⁴ Pozri čl. 6, Ley Orgánica 1/2004, de 28 de diciembre, de Medidas de Protección Integral contra la Violencia de Género.

¹⁰⁵ Pozri čl. 17, Ley Orgánica 1/2004, de 28 de diciembre, de Medidas de Protección Integral contra la Violencia de Género.

¹⁰⁶ Pozri čl. 21, Ley Orgánica 1/2004, de 28 de diciembre, de Medidas de Protección Integral contra la Violencia de Género.

oberá nie len seba ale aj spoločné deti, ktorým v dôsledku rovnakého trestného činu bude odopreté právo na poberanie sirotského dôchodku.¹⁰⁷

Trestný čin domáceho násilia je explicitne vymedzený Trestným zákonom č. 10/1995, ustanovenie § 173, ods. 2, VII. hlavy. Paradoxom však je, že VII. hlava pojednáva o mučení a iných zločinoch proti morálnej integrite. Dôležité však je, že tu už právo nerobí rozdiely medzi pohlaviami, a teda nepriamo uznáva za obete násilia aj iné osoby. Trestného činu domáceho násilia (aj keď takto trestný čin v španielskom trestnom zákone označený nie je) sa dopustí ten, kto sa pravidelne dopúšťa alebo sa pravidelne dopúšťal fyzického alebo psychického násilia voči osobe svojho manžela alebo voči osobe, s ktorou je v akomkoľvek podobnom vzťahu bez toho, aby medzi nimi existoval príbuzenský vzťah (sem patrí násilie medzi rodičmi a deťmi a naopak, medzi súrodencami, voči osobám zvereným do starostlivosti alebo opatery páchatel'a v akejkoľvek forme, vrátane obetí so špeciálnymi potrebami umiestnených vo verejných alebo súkromných špecializovaných centrách, a v neposlednom rade partnerské násilie).¹⁰⁸ Páchatel' sa potrestá trestom odňatia slobody v rozmedzí šesť mesiacov až tri roky, súčasne mu je odopreté právo držania zbrane na tri až päť rokov. Pokiaľ to súd uzná za vhodné, rozhodne o zbavení výkonu rodičovských práv, opatrovníctva a náhradnej starostlivosti po dobu jedného až piatich rokov.

Okrem toho, španielsky trestný zákon stanovuje aj niekoľko špeciálnych skutkových podstát pre prípad, že obeťou je manželka páchatel'a, ako napr. trestný čin ublíženia na zdraví, psychického násilia, nátlaku alebo vyhrážania. Čím sa opäť dostávame do oblasti rodovo podmieneného násilia, kde sú chránenými obeťami výlučne ženy. Okrem možného trestu odňatia slobody, môže byť páchatel' vykázaný zo spoločného bývania, rovnako tak mu môže byť uložený zákaz priblíženia sa k obeti a jej rodine, zákaz zdržiavať sa na miestach, kde sa obeť pohybuje,¹⁰⁹ alebo mu nariadiť účasť na vzdelávacích programoch, napr. o rodovej rovnosti, nediskriminácii atď. Tu opäť nachádzame konsenzus so slovenskou právnou úpravou.

¹⁰⁷ Pozri Prvé dodatočné ustanovenie, Ley Orgánica 1/2004, de 28 de diciembre, de Medidas de Protección Integral contra la Violencia de Género.

¹⁰⁸ Pozri § 173, ods. 2, z. č. 10/1995 Spanish Penal Code.

¹⁰⁹ Pozri čl. 64, Ley Orgánica 1/2004, de 28 de diciembre, de Medidas de Protección Integral contra la Violencia de Género.

4.3 Spojené štáty americké

Domáce násilie v USA podlieha úprave niekoľkým špeciálnym zákon, ako na federálnej úrovni, tak na úrovni jednotlivých štátov. Federálne zákonodarstvo poskytuje pomerne účinné právne nástroje v boji proti domácejmu násiliu a súčasne stanovuje určité štandardy ochrany, ktoré sú východiskom pre legislatívnu úpravu v jednotlivých štátoch.

Jedným z prvých počínov na pôde Spojených štátov, patrí nepochybne federálny zákon The Violence Against Women Act (VAWA), prijatý Kongresom v roku 1994, podpísaný prezidentom Billom Clintonom, dňa 13. septembra 1994.¹¹⁰ VAWA znamenal zásadnú zmenu v zapojení federálnej vlády, z hľadiska vyčlenenia rozpočtu na boj proti násilnej kriminalite, páchanej na ženách a deťoch.¹¹¹ V rokoch 1996 až 1998 sa vďaka zákonu z federálneho rozpočtu vyčlenilo 120 miliónov dolárov, ktoré boli poskytnuté vládam jednotlivých štátov a domorodým kmeňom. Poskytnuté peňažné prostriedky, boli určené na pomoc štátom implementovať povinné opatrenia proti domácejmu násiliu, zlepšiť spoluprácu medzi políciou, prokurátormi a súdnictvom, podporiť lokálne programy poskytujúce právne a sociálne poradenstvo obetiam domáceho násilia a vzdelávanie sudcom. Časť prostriedkov putovalo do vidieckych lokalít a domorodých kmeňov s cieľom zdokonaľiť riešenie domáceho násilia a týranie detí.

VAWA bola od svojho prvého schválenia niekoľkokrát opätovne novelizovaná, naposledy v roku 2022. Tieto novelizácie reagujú na neustále meniace sa prostredie rodovo podmieneného násilia, s cieľom efektívne ich riešiť. Pozmeňujúce a dopĺňujúce návrhy môžu zahŕňať nové ustanovenia, týkajúce sa ekonomickej spravodlivosti, posilnenia nediskriminačných zákonov a zlepšenia prístupu k službám pre obeť všetkých pohlaví vrátane LGBTQ jednotlivcov.¹¹²

Svojím spracovaním nám tak trochu pripomína španielsky zákon *Ley Orgánica 1/2004*, keďže je zložená až z 27 hláv, členených do ďalších kapitol, častí a sekcií pokrývajúce širokú škálu tém súvisiacich s domácim násilím, sexuálnym útokom, násilím

¹¹⁰ LYNCH, A.: Violence Against Women Act [online]. In *Britannica*. Dostupné na internete: <https://www.britannica.com/event/Violence-Against-Women-Act> [cit. 2024-02-19].

¹¹¹ BUZAWA, S. E. a kol.: *Responding to Domestic Violence: The Integration of Criminal Justice and Human Services*. 4th edition. California : SAGE Publications, 2012, s.l.

¹¹² *Violence Against Women Act* [online]. Dostupné na internete: <https://nnedv.org/content/violence-against-women-act/> [cit. 2024-02-19].

spojeným s prenasledovaním. Následne by sme sa radi venovali štruktúre tohto zákona a podrobnejšie priblížili, z nášho pohľadu významné ustanovenia.

Pre účely práce je dôležité spomenúť predovšetkým štvrtú hlavu, ktorá tematicky nesie názov „Násilie na ženách“. Hlava nám definuje domáce násilie, ktorým VAWA rozumie *„násilný trestný čin (ťažký zločin alebo prečin) spáchaný súčasným alebo bývalým manželom alebo druhom obete (alebo osobou v podobnom postavení podľa zákonov o domácom či rodinnom násilí); osobou, s ktorou má obeť dieťa; osobou, ktorá s obeťou zdieľa alebo zdieľala spoločné obydlie; alebo akoukoľvek inou dospelou osobou, proti ktorej konaniu je obeť chránená zákonmi o domácom či rodinnom násilí.“*¹¹³ Vláda Spojených štátov sa zákonom usiluje o vytvorenie nie len bezpečných ulíc ale aj bezpečných domovov pre všetkých svojich občanov.

V rámci vytvorenia „Bezpečných domovov pre ženy“ (Safe Homes for Women) sa zákon v desiatich kapitolách zaoberá zriadením bezplatnej národnej linky pomoci obetiam domáceho násilia, medzištátnym stíhaním domáceho násilia, dotáciami poskytované útlkom, vzdelávaním mládeže, komunitnými vzdelávacími programami, možnosťou utajenia azylových domov a bydliska obetí, zberom dát a výskumnou činnosťou a tiež pomocou zameranú na obe domáceho násilia vo vidieckych oblastiach.

Jednotlivé štáty sú na základe zákona povinné, zriaďovať národné linky pomoci obetiam domáceho násilia, ktoré majú byť rovnako ako v Európe dostupné 24 hodín denne, 7 dní v týždni.

Novinkou oproti európskej právnej úpravy je, že americký zákon postihuje také konanie osôb, ktoré prekračujú hranice štátov s úmyslom spáchať trestný čin ublíženia na zdraví, prenasledovanie alebo zastráňovanie svojej manželky, družky či partnerky. Zákon tiež postihuje konanie osoby, ktorá násilím, hrozbou násilia či za použitia ľsti, prinúti svoju manželku, družku či partnerku k prekročeniu štátnych hraníc, a v súvislosti s tým spácha úmyselný násilný trestný čin, spočívajúci v ublížení na zdraví. Za takýto trestný čin môže byť osoba páchatel'a odsúdená až na doživotie, pokiaľ bola obeť spôsobená smrťou.¹¹⁴ V súvislosti s týmto ustanovením VAWA zavádza plnú, vzájomne uznávanú platnosť súdne vydaných ochranných príkazov medzi štátmi a domorodými kmeňmi.

¹¹³ Pozri sec. 2003, Violent Crime Control and Law Enforcement Act of 1994

¹¹⁴ Pozri § 2261, Violent Crime Control and Law Enforcement Act of 1994

V ďalších kapitolách zákon rozoberá právo žien na rovnaké zaobchádzanie v súdnom procese, súčasťou ktorého je adekvátne odborná príprava štátnych a federálnych sudcov a ostatných súdnych zamestnancov. Okrem iného sa VAWA zaoberá spôsobom platenia, za testovanie na pohlavné prenosné choroby a stanovuje aj pravidlá na vykonávanie štúdie o sexuálnych útokoch v prostredí vysokoškolských študentov. Posledné časti zákona sa zameriavajú na zníženie miery domáceho násillia a prenasledovania. Upravuje poskytovanie informácií zo štátnych a federálnych trestných databáz občianskym a trestným súdom.¹¹⁵ V neposlednom rade, zákon poskytuje ochranu týraným imigrantkám a ich deťom.

Zákon obdobné úsilie vyvinul aj na zlepšenie bezpečnosti v uliciach a v piatich kapitolách pojednáva o federálnych trestoch za sexuálne zločiny, dotáciách poskytovaných organizáciám vynucujúcim dodržiavanie práva a zaisťujúcim trestné stíhanie s cieľom zníženia násilnej trestnej činnosti proti ženám. Zaisťuje bezpečnosť pre ženy vo verejnej doprave a verejných parkoch a prináša pravidlá pri dokazovaní a pomoci obetiam sexuálnych útokov.

Zákon od doby svojho prijatia však nebol vcelku americkou spoločnosťou veľmi obľúbený. Kritike čelil aj zo strán konzervatívcov, ktorí ho označovali za zbytočný, príliš invazívny do jurisdikcií jednotlivých štátov a tiež príliš zasahujúci do rodinného práva. Svoje obavy vyjadrili aj niektoré organizácie, ako napr. The American Civil Liberties Union (Americká únia občianskych slobôd), ktoré sa obávali najmä prísnosti daných trestov, možných zásahov do súkromia či súladu ustanovení zákona s Ústavou USA. Napriek pochybnostiam, Americká únia občianskych slobôd vyjadrila podporu tomuto zákonu, keď ho označila za jeden z najefektívnejších nástrojov na odstránenie domáceho násillia, sexuálneho napadnutia a stalkingu v americkej histórii.¹¹⁶

Druhým pilierom federálneho zákonodarstva na úseku boja proti domácejmu násilliu je The Domestic Violence Offender Gun Ban, teda zákaz držania zbraní pre jednotlivcov odsúdených za priestupok proti domácejmu násilliu - DVOGB. Zákaz je tiež označovaný ako "Lautenbergov dodatok", takéto pomenovanie získal podľa svojho

¹¹⁵ Pozri sec. 40601, Violent Crime Control and Law Enforcement Act of 1994

¹¹⁶ *Protect Violence Against Women Act: Ways to Take Action* [online]. Dostupné na internete: <https://www.thehotline.org/news/protect-violence-against-women-act-ways-to-take-action/> [cit. 2024-02-19].

patróna Franka Lautenbergra, ktorý zákaz navrhol, ako novelu k zákonu o kontrole nad zbraňami z roku 1968.

Federálny zákon v Spojených štátoch zakazuje jednotlivcom, odsúdeným za trestné činy a priestupky proti domácejmu násiliu vlastniť strelnú zbraň, strelivo a nakladať s nimi. Tento zákaz je možné ukončiť po uplynutí 5 rokov, a to len v prípade, pokiaľ páchatel' nežil v spoločnej domácnosti s obeťou a nebol počas 5 rokov odsúdený za žiadne trestné činy, ktoré zahŕňali použitie alebo pokus o použitie fyzického násillia, vyhrážanie sa použitím smrtiacej zbrane alebo akýkoľvek iný zločin,¹¹⁷ v opačnom prípade je zákaz trvalý. Zákon rovnako trestá osoby, ktoré páchatel'om vedome predajú alebo inak zaobstarajú zbraň či strelivo.

Zaujímavým aspektom tohto zákona je jeho retroaktivita. DVOGB sa totižto vzťahuje aj na osoby odsúdené za trestné činy domáceho násillia, spáchané aj pred jeho platnosťou, teda pred 30. septembrom 1996.¹¹⁸ Pre aplikáciu retroaktivity je však potrebné, aby bola splnená aspoň jedna z dvoch alternatívnych podmienok. Prvým prípadom umožňujúcim retroaktívne uplatnenie DVOGB je situácia, že páchatel' musí byť počas trestného konania zastúpený advokátom, alebo ak nie je zastúpený, musí sa páchatel' po poučení o dôsledkoch, vedome vzdať práva na zastupovanie advokátom. Druhým prípadom je situácia, že páchatel' spáchal trestný čin, o ktorom má právomoc rozhodovať porota resp. prípad bol skutočne prerokovaný porotou, alebo sa páchatel' po poučení o dôsledkoch takéhoto konania, vedome vzdal možnosti prerokovania porotou, tým, že sa priznal k vine. Podmienkou spätného účinku DVOGB je aj skutočnosť, že odsúdenie nebolo zahladené, alebo, že páchatel'ovi nebola udelená milosť za spáchaný trestný čin, pokiaľ tieto zákony výslovne neustanovujú, že jednotlivcovi sa zakazuje akékoľvek nakladanie so zbraňami.

DVOGB priniesol významnú zmenu vo vzťahu k páchatel'om domáceho násillia, ktorí pracujú v ozbrojených zložkách, ako je polícia, armáda alebo niektoré vládne

¹¹⁷ MASCOLO, J.: The Domestic Violence Offender Gun Ban. In *FindLaw* [online]. Dostupné na internete: <https://www.findlaw.com/family/domestic-violence/the-domestic-violence-offender-gun-ban.html> [cit. 2024-02-19].

¹¹⁸ CORBIN, B. A.: Goodbye Earl: Domestic Abusers and Guns in the Wake of United States v. Castleman—Can the Supreme Court Save Domestic Violence Victims? In *Nebraska Law Review* [online]. Dostupné na internete: <https://digitalcommons.unl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2816&context=nlr> [cit. 2024-02-19], s. 122.

agentúry. Zákon o kontrole zbraní z roku 1968 totiž umožňoval príslušníkom týchto ozbrojených zložiek používať zbraň počas služby, aj keď boli odsúdení za trestné činy domáceho násillia, alebo bol vydaný zákaz priblíženlia. Prijatím DVOGB v roku 1996, bola táto výnimka odstránená.

Trojicu najdôležitejších federálnych počinov v oblasti domáceho násillia, uzatvára zákon o prevencii a službách poskytovaných v oblasti domáceho násillia (The Family Violence Prevention and Services Act – FVPSA).

V 70. rokoch minulého storočia bolo domáce násillie latentným problémom spoločnosti. Osoby, ktoré znášali domáce násillie, často trpeli v tichosti a nemali prístup k zdrojom a podporným službám. Mnohí trpeli zneužívaním bez toho, aby vedeli, kam sa obrátiť so žiadosťou o pomoc, alebo ako uniknúť zo situácie zneužívania. V tomto období sa v Spojených štátoch sformovalo hnutie, ktorého hnacou silou boli práve obeť domáceho násillia, občianske združenia, komunitní lídri a právnici. Títo jednotlivci a skupiny si uvedomovali naliehavú potrebu riešiť domáce násillie a poskytovať podporu jeho obetiam. Keďže mali k dispozícii len obmedzené zdroje, vzali veci do vlastných rúk a začali zriaďovať útulky a vytvárať podporné služby na pomoc obetiam domáceho násillia a ich deťom.¹¹⁹ Úsilie tohto ľudového hnutia položilo základ pre modernú sieť obhajoby a podpory domáceho násillia v Spojených štátoch. V roku 1984 vytvoril minister spravodlivosti USA Benjamin Civiletti krízovú skupinu zameranú na domáce násillie, ktorá vypracovala správu o rozšírenosti a vplyvoch domáceho násillia v USA. V reakcii na túto správu prebehla v Kongrese séria rokovaní, na ktorých podali svoje svedectvá obeť domáceho násillia a prehovorili na túto tému aj právne autority. Výsledkom týchto rokovaní bolo prijatie FVPSA v roku 1984.¹²⁰ Od tohto roku bol zákon niekoľkokrát opätovne schválený, spravidla s účinnosťou na ďalších 5 rokov.

FVPSA už takmer 40 rokov poskytuje z federálnych fondov elementárnu finančnú podporu núdzovým útulkom, azylovým domom, krízovým linkám, poradenským a vzdelávacím programom, ako aj ďalším asistenčným službám poskytujúce pomoc obetiam domáceho násillia a ich rodinným príslušníkom. Len na rok 2024, vláda navrhla

¹¹⁹ 35 YEARS OF IMPACT [online]. Dostupné na internete: <https://www.learnaboutfvpsa.com/35yrs-impact> [cit. 2024-02-20].

¹²⁰ FERNANDES-ALCANTARA, L.A.: Family Violence Prevention and Services Act (FVPSA): Background and Funding. In *Congressional Research Service* [online]. Dostupné na internete: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R42838/18> [cit. 2024-02-20], s. 11.

vyčleniť na podporu programu až 519 miliónov dolárov, čo predstavuje dvojnásobok sumy schválenej za rok 2023.¹²¹ S týmto zvýšeným financovaním môže FVPSA ďalej rozvíjať svoje úsilie pri poskytovaní základných služieb, ako sú núdzové prístrešky, krízové horúce linky, poradenstvo, právna pomoc a ďalšie podporné zdroje pre obeť domáceho násillia a ich rodiny. Financovanie môže navyše podporiť preventívne úsilie, verejné vzdelávacie kampane a iniciatívy zamerané na riešenie základných príčin rodovo podmieneného násillia a podporu zdravých vzťahov.

Na podporu FVPSA sa spolieha viac ako 1600 miestnych organizácií a viac ako 240 kmeňov a kmeňových organizácií, poskytujúcich podporu obetiam domáceho násillia, ktorých asistenciu ročne vyhľadá viac ako 1,3 milióna obetí.¹²² Podľa prieskumu neziskovej organizácie The National Network to End Domestic violence poskytli miestne organizácie v roku 2022 denne pomoc 79 335 obetiam domáceho násillia. Súčasne však za rovnaký deň bolo zamietnutých 12 692 žiadostí o pomoc, z dôvodu nedostatku zdrojov, či už tých finančných alebo ľudských.¹²³

Je nepochybné, že táto široká sieť organizácií poskytujúcich podporu a pomoc zohráva kľúčovú úlohu v boji proti domácejmu násilliu a pomáha obetiam uchopiť svoj život do vlastných rúk. Sú teda potrebnou a efektívnou súčasťou rozsiahleho systému zameraného na boj proti domácejmu násilliu. Bez dôslednej viacročnej podpory poskytovanej federálnymi zdrojmi v rámci FVPSA by však mnohé z týchto organizácií mali problém ponúkať svoje služby a uspokojiť tak rastúci dopyt po pomoci.

¹²¹ U.S. GOVERNMENT PUBLISHING OFFICE, WASHINGTON 2023, *Budget of the U.S. Government FISCAL YEAR 2024* [online]. Dostupné na internete: https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2023/03/budget_fy2024.pdf [cit. 2024-02-20].

¹²² *Advocacy Toolkit For Survivor and Prevention Services*. In *National Domestic Violence Hotline* [online]. Dostupné na internete: https://www.thehotline.org/wp-content/uploads/media/2023/10/Advocacy_ToolKit_Oct_2023.pdf [cit. 2024-02-20], s. 10.

¹²³ National Network to End Domestic Violence (2023). In *17th Annual Domestic Violence Counts Report*. Washington, DC. [online]. Dostupné na internete: <https://nnedv.org/wp-content/uploads/2023/03/17th-Annual-Domestic-Violence-Counts-Report-Full-Report-March-2023.pdf> [cit. 2024-02-20], s. 5.

ZÁVER

Rodina by mala predstavovať miesto emocionálnej podpory, bezpečia a lásky. Žiaľ, nie všetky rodiny tieto pozitívne aspekty poskytujú. Pre niektoré osoby môže byť rodina a domov miestom, kde zažívajú úzkosť a strach, ktoré pramenia z opakovaného hrubého správania blízkej osoby. Neustále pocity ohrozenia, fyzického ubližovania, nútenia vyhovieť požiadavkám násilníka, môžu mať pre obete domáceho násilia zničujúce následky.

Cieľom diplomovej práce bolo teoreticky vymedziť problematiku domáceho násilia a zanalyzovať dostupné právne prostriedky na ochranu pred domácim násilím, ako súčasť širšieho ponímania rodovo podmieneného násilia páchaného na ženách, v kontexte medzinárodného a európskeho práva. Čiastkovým cieľom bolo porozumieť rozdielom a podobnostiam v prístupe k domácejmu násiliu v právnych systémoch vybraných štátov a zvýrazniť úspechy a nedostatky v boji proti tejto formy násilia. K zmene rodovo zakorenených stereotypov nepochybne prispela aktivita feministických hnutí a medzinárodných inštitúcií, ktoré prostredníctvom dohovorov a iných nástrojov ponúkajú štátom právne rámce na prevenciu a ochranu obetí domáceho násilia od ktorých sa očakáva prijatie konkrétnych opatrení na boj proti tejto problematike.

Vzhľadom na neustále vysoký počet obetí domáceho a rodovo podmieneného násilia, ktorý je možno vyčítať z rôznych prieskumov mimovládnych organizácií alebo oficiálnych štatistík, sa zdá, že táto právna úprava poskytuje skôr ochranu *de iure* než *de facto*. Tento názor pramení hlavne z toho, že aj keď medzinárodné právo ponúka dôležité nástroje a normy, ktoré stanovujú minimálne štandardy a poskytujú rámec na riešenie domáceho násilia, účinnosť týchto opatrení môže byť obmedzená nedostatočnou implementáciou a výkonom na národnej úrovni. Neefektívnosť resp. nedôslednosť implementácie sa prejavila najmä v posledných rokoch, keď došlo k dramatickému nárastu domáceho a rodovo podmieneného násilia prakticky vo všetkých krajinách v dôsledku opatrení a obmedzení prijatých po pandémie Covid-19. Takmer všetky krajiny uviedli, že počet ľudí, ktorí sa obrátili na krízové linky pre obete násilia, sa niekoľkonásobne zvýšil. Zároveň sa ako ďalší problém ukázalo časté zatváranie krízových centier alebo krízového bývania v reakcii na vnútroštátne protipandemické opatrenia. Obete domáceho násilia sa tak ocitli bez akejkoľvek pomoci a boli nútené zostať s násilníkom, čo viedlo k ohrozeniu ich zdravia a, žiaľ, často aj života. Z tohto

dôvodu sa domnievame, že právne predpisy by mali zohľadňovať aj tieto nepredvídané a výnimočné situácie a umožniť pokračovanie prevádzky týchto zariadení za nevyhnutných zdravotných a bezpečnostných opatrení, a to napr. aj v prípadoch, keď je nariadené celoštátne zatváranie a prerušená všetka hospodárska činnosť.

Aj napriek väčšej pozornosti venovanej problematike domáceho násillia je táto forma násillia stále zľahčovaná a bagatelizovaná vo viacerých spoločnostiach, čo v podstate môže mať dopad na demotiváciu obetí proti páchatel'om vystúpiť a domáhať sa právnej ochrany. V tejto súvislosti môžeme konštatovať, že nám chýbajú dostatočné nástroje na vzdelávanie obetí, ale predovšetkým aj spoločnosti, že každý násilný čin by mal byť pripisovaný páchatel'ovi, a nie obeti, ako to môže byť v dôsledku zaužívaných stereotypov. Vzdelávanie spoločnosti je preto mimoriadne dôležité a mal by sa naň klásť dostatočný a pravidelný dôraz. V tejto súvislosti, by sme chceli poukázať aj na pojem rodovo podmienené násillie, ktorý je pre väčšinu ľudí stále málo známy, keďže počas prípravy tejto práce sme sa stretli aj s názormi, že ide o násillie voči osobám, ktoré sa identifikujú s inou rodovou identitou, než aká im bola pridelená pri narodení. Úplne nesúvisiaca interpretácia. Preto si myslíme, že by bolo vhodné, aby legislatíva s týmto pojmom pracovala, aby si spoločnosť lepšie uvedomila, čo tento špecifický pojem vlastne znamená.

Je tak dôležité, aby sme ako spoločnosť neustále pracovali na osvetlení tejto problematiky a zabezpečili, že sa domáce násillie nebude tolerovať a bude sa mu venovať primeraná pozornosť. To zahŕňa nielen zlepšenie právnej úpravy a poskytovania podpory obetiam, ale aj zvyšovanie povedomia a vzdelávania verejnosti o dôsledkoch a následkoch domáceho násillia. Je nevyhnutné, aby sme vytvárali bezpečné a inkluzívne prostredie, kde sa obe domáceho násillia môžu otvorene obrátiť na pomoc a kde budú páchatelia primerane a spravodlivo potrestaní. Tento boj vyžaduje spoluprácu všetkých - od vládnych inštitúcií cez mimovládne organizácie až po jednotlivcov - aby sme vytvorili spoločnosť, kde sa každý človek môže cítiť bezpečne a chránene vo svojom vlastnom dome.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

A.) Knižné publikácie a monografie

BADINTER, E.: *Tudy cesta nevede: slabé ženy, nebezpeční muži a jiné omyly radikálního feminismu*. Praha : Karolinum, 2004, 145 s. ISBN 80-246-0885-5

BURIÁNEK, J., KUCHAR, P. a kol. *Domácí násilí – násilí na mužích a seniorech*. Praha : Triton, 2006, 110 s. ISBN 80-7254-914-6

BUZAWA, S. E. a kol.: *Responding to Domestic Violence: The Integration of Criminal Justice and Human Services*. 4th edition. California : SAGE Publications, 2012, 478 s.

COOK, P.W.: *Abused Men. The Hidden Side of Domestic Violence*. Westport, Conn. : Praeger Publishers, 1997, 195 s. ISBN 0-275-95862-0

GJURIČOVÁ, Š., KOCOURKOVÁ J., KOUTEK J.: *Podoby násilí v rodině*. Praha : Vyšehrad, 2006, 104 s. ISBN 8070214163

KRÁLÍČKOVÁ, Z. a kol.: *Právo proti domácímu násilí*. Praha: C. H. Beck, 2011, 139 s. ISBN 978-80-7400-381-3

MATOUŠEK, O.: *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, s.r.o., 2003, 288 s. ISBN 80-7178-549-0

VOŇKOVÁ, J., SPOUSTOVÁ, I.: *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha : ProFem, 2017, 253 s. ISBN 978-80-9045-645-7

STRAUS, M. A.: *Battered Women: Issues of Public Policy*. Washington, DC: U.S. Commission on Civil Rights, 1978, 706 s.

ŠEVČÍK, D. – ŠPATENKOVÁ, N. a kol.: *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha : Portál, 2011, 192 s. ISBN 978-80-7367-690-2

TOPINKA, D.: *Domácí násilí z perspektivy aplikovaného výzkumu: základní fakta a výsledky*. Ostrava : SocioFactor s.r.o., 2016, 176 s. ISBN 978-80-906615-0-9

B.) Články

Advocacy Toolkit For Survivor and Prevention Services. In *National Domestic Violence Hotline* [online]. Dostupné na internete: https://www.thehotline.org/wp-content/uploads/media/2023/10/Advocacy_ToolKit_Oct_2023.pdf [cit. 2024-02-20], s. 1 – 20.

ALBRECHTOVÁ, J.: Domáci násilí na mužích. Proč to ženy dělají a proč muži zůstávají? [online]. Dostupné na internete: <https://www.womanonly.cz/domaci-nasili-na-muzich-proc-to-zeny-delaji-a-proc-muzi-zustavaji/> [cit. 2024-02-09].

BEDNÁŘOVÁ, Z. a kol.: Domáci násilí z pohledu a zkušeností Psychosociálního centra Acorus. In *Éthum: bulletin pro sociální pedagogiku*, č. 35, 2002, s. 3 – 48.

CORBIN, B. A.: Goodbye Earl: Domestic Abusers and Guns in the Wake of United States v. Castleman—Can the Supreme Court Save Domestic Violence Victims? In *Nebraska Law Review* [online]. Dostupné na internete: <https://digitalcommons.unl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2816&context=nlr> [cit. 2024-02-19], s. 101 – 150.

Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence. *THE FOUR PILLARS OF THE ISTANBUL CONVENTION (2021)* [online]. coe.int. Dostupné na internete: <https://rm.coe.int/coe-istanbulconvention-brochure-en-r03-v01/1680a06d4f> [cit. 2024-02-14], s. 1 – 10.

ČIRTKOVÁ, L.: Domáci násilí: fakta a paradoxy. In *Sociální práce*, č. 2, 2006, s. 1 – 160. ISSN: 1213-6204.

DECLARATION ON FEMICIDE. OAS Committee of Experts of the Follow-up Mechanism to the Belém do Pará Convention (MESECVI), 2008, [online]. Dostupné na internete: <https://www.oas.org/es/mesecvi/docs/declaracionfemicidio-en.pdf> [cit. 2024-02-10], s. 1-10.

Explanatory Report to the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence [online]. Dostupné na internete: <https://rm.coe.int/ic-and-explanatory-report/16808d24c6> [cit. 2024-02-15], s. 26 – 90.

FERNANDES-ALCANTARA, L.A.: Family Violence Prevention and Services Act (FVPSA): Background and Funding. In *Congressional Research Service* [online]. Dostupné na internete: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R42838/18> [cit. 2024-02-20], s. 1 – 37.

GABEL, M. J.: European Union. In *Encyklopédia Britannica* [online]. Dostupné na internete: <https://www.britannica.com/topic/European-Union> [cit. 2024-02-13].

KOUROUTSIDOU, M. – KAKAROUNA, S.M.: The Phenomenon of Femicide and the Greek Experience. In *EJ-SOCIAL, European Journal of Humanities and Social Sciences*, Vol 1, Issue 5, September 2021, s. 23 – 26. ISSN 2736-5522.

LAUREN, R.T. – GASKIN-LANIYAN, N.: Sexual Assault in Abusive Relationships. In *NIJ Journal Issue 256* [online]. nij.ojp.gov [2007-02-01]. Dostupné na internete: <https://nij.ojp.gov/topics/articles/sexual-assault-abusive-relationships> [cit. 2023-12-28].

LYNCH, A.: Violence Against Women Act [online]. In *Britannica*. Dostupné na internete: <https://www.britannica.com/event/Violence-Against-Women-Act> [cit. 2024-02-19].

MÁRIÁSSYOVÁ, A. – UJHÁZYOVÁ, M.: Násilie páchané na senioroch a seniorkách a ich diskriminácia. Skúsenosti organizácií pracujúcich s ľuďmi vo vyššom veku. In *Slovenské národné stredisko pre ľudské práva*, Bratislava, 2021, s. 1 - 46. ISBN 978-80-99917-11-9.

MASCOLO, J.: The Domestic Violence Offender Gun Ban. In *FindLaw* [online]. Dostupné na internete: <https://www.findlaw.com/family/domestic-violence/the-domestic-violence-offender-gun-ban.html> [cit. 2024-02-19].

MATEL, A.: Deti – nepriame obe domáceho násillia voči ženám (Children as indirect victims of domestic violence against woman). In *Problémy súčasnej rodiny a náhradní rodinná péče* [online]. Dostupné na internete: https://www.researchgate.net/publication/293484003_Deti_-_nepriame_obete_domaceho_nasilia_voci_zenam_Children_as_indirect_victims_of_domestic_violence_against_woman [cit. 2023-12-30], s. 1 - 10.

MELIKIAN, A.: The Istanbul Convention Digested, A Controversy Over Everything It Is Not. In *evnreport* [online]. Dostupné na internete: <https://evnreport.com/politics/the-istanbul-convention-digested/> [cit. 2024-02-15].

MONTEZ, P.: Women's Rights are Human Rights: CEDAW's Limits and Opportunities. In *Berkeley Journal of International Law* [online]. Dostupné na internete: <https://www.berkeleyjournalofinternationallaw.com/post/women-s-rights-are-human-rights-cedaw-s-limits-and-opportunities> [cit. 2024-02-09].

National Network to End Domestic Violence (2023). In *17th Annual Domestic Violence Counts Report*. Washington, DC. [online]. Dostupné na internete: <https://nnedv.org/wp-content/uploads/2023/03/17th-Annual-Domestic-Violence-Counts-Report-Full-Report-March-2023.pdf> [cit. 2024-02-20], s. 1 – 26.

Otázky a odpovede o Istanbulskom dohovore [online]. moznostvolby.sk. Dostupné na internete: https://moznostvolby.sk/wp-content/themes/moznost/otazky-a-odpovede-o-istanbulskomdohovore/otazky_a_odpovede_o_istanbulskom_dohovore_na_stiahnutie.pdf [cit. 2024-02-16], s. 1 – 12.

PEŠÁKOVÁ, K.: Domáci násilí páchané na mužích. In *#ZaIstanbul - Domáci násilí a vybraná témata z oblasti genderově podmíňného násilí* [online]. Dostupné na internete: <https://www.csz.cz/userfiles/istanbul/sbornik-zaistanbul-fin.pdf> [cit. 2024-02-09], s. 1-53.

REZNÍČKOVÁ, M. – SEJČOVÁ, M.: Násilie v rodinách páchané na ženách a deťoch. In *ZBORNÍK FILOZOFICKEJ FAKULTY UNIVERZITY KOMENSKÉHO*, roč. 32, 2020 [online]. Dostupné na internete: https://fphil.uniba.sk/fileadmin/fif/katedry_pracoviska/kped/projekty/Archiv_Paedagogica/32_-_7.pdf [cit.2023-29-12], s. 1 – 30.

SOLOTARO, J. L. AND PRABHA PANDE, R.: Violence against Women and Girls : Lessons from South Asias. In *World Bank Group* [online]. Dostupné na internete: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/578241468113934520/pdf/Main-report.pdf> [cit. 2022-12-28], s. 1 - 336.

The Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence (Istanbul Convention): Questions and answers [online].

coe.int. Dostupné na internete: <https://rm.coe.int/istanbul-convention-questions-and-answers/16808f0b80> [cit. 2024-02-15], s. 1 – 12.

U.S. GOVERNMENT PUBLISHING OFFICE, WASHINGTON 2023, *Budget of the U.S. Government FISCAL YEAR 2024* [online]. Dostupné na internete: https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2023/03/budget_fy2024.pdf [cit. 2024-02-20].

C.) Právne predpisy

Deklarácia o odstránení násilia páchaného na ženách zo dňa 20. decembra 1993 (Rezolúcia Valného zhromaždenia 48/104).

Dohovor Rady Európy o predchádzaní násiliu na ženách a domácemu násiliu.

Európsky dohovor o ľudských právach

Charta Organizácie Spojených národov

Ley Orgánica 1/2004, de 28 de diciembre, de Medidas de Protección Integral contra la Violencia de Género.

Medzi-americký dohovor o prevencii, trestaní a odstraňovaní násilia páchaného na ženách.

Odporúčanie 1450 (2000) Parlamentného zhromaždenia o násilíe páchaného na ženách v Európe.

Odporúčanie 1838 (2008) Parlamentného zhromaždenia o posilnení postavenia žien v modernej multikultúrnej spoločnosti zo dňa 24. júna 2008.

Odporúčanie CM/Rec(2019)1 Výboru ministrov členským štátom o prevencii a boji proti sexizmu zo dňa 27. marca 2019.

Odporúčanie č. R. (85) 4 Výboru Ministrov členských štátov pre násilie v rodine zo dňa 26. marca 1985.

Odporúčanie Rady Európy č. R(85)4 prijaté výborom Rady Európy o násilí v rodine zo dňa 26. marca 1985.

Odporúčanie Rec(2002)5 Výboru ministrov členských štátov o ochrane žien proti násiliu.

Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 343/2001 Zb. Opčný protokol k Dohovoru o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien.

Resolution 1994/45, United Nations Commission on Human Rights, 50th Session.

Rezolúcia Valného zhromaždenia OSN o odstránení domáceho násilia voči ženám č. A/RES/58/147 zo dňa 22. decembra 2003.

Rezolúcia Valného zhromaždenia OSN o zintenzívnení úsilia o prevenciu a elimináciu všetkých foriem násilia páchaného na ženách a dievčatách č. A/RES/75/161 zo dňa 23. decembra 2020.

UN Committee on the Elimination of Discrimination Against Women (CEDAW), *General Recommendation No. 12: Violence against women*, 1989.

UN Committee on the Elimination of Discrimination Against Women (CEDAW), *General Recommendation No. 19: Violence against women*, 1992.

Vyhláška ministra zahraničných vecí č. 62/1987 Zb. o Dohovore o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien.

Zákon č. 10/1995 Spanish Penal Code.

Zakon o preprečevanju nasilja v družini.

D.) Judikatúra

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva z 20. júla 2010, no. 23505/09.

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva z 31. mája 2009, no 7510/04.

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva z 9. júna 2009, no. 33401/02.

Uznesenie Európskeho parlamentu zo 16. septembra 2021 s odporúčaniami pre Komisiu o určení rodovo motivovaného násilia za novú oblasť trestnej činnosti č. P9_TA(2021)0388.

E.) Internet

12 critical areas [online], unwomen.org. Dostupné na internete: <https://www.unwomen.org/en/news/in-focus/csw59/feature-stories> [cit. 2024-02-12].

35 YEARS OF IMPACT [online]. Dostupné na internete: <https://www.learnaboutfvpsa.com/35yrs-impact> [cit. 2024-02-20].

About GREVIO – Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence [online]. coe.int. Dostupné na internete: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-%20convention/grevio> [cit. 2024-02-16].

Abuse of older people [online]. who.int [2022-22-06]. Dostupné na internete: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/abuse-of-older-people> [cit. 2023-30-12].

Co je domácího násilí [online]. domacinasili.cz. Dostupné na internete: <https://www.domacinasili.cz/co-je-domaci-nasili/> [cit.2023-29-12].

Committee on the Elimination of Discrimination against Women [online], ohchr.org. Dostupné na internete: <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/cedaw> [cit. 2024-02-11].

CONVENTION ON THE ELIMINATION OF ALL FORMS OF DISCRIMINATION AGAINST WOMEN (CEDAW) FOR YOUTH [online]. unwomen.org. Dostupné na internete: <https://www.unwomen.org/sites/default/files/Headquarters/Attachments/Sections/Library/Publications/2016/CEDAW-for-Youth-Brief.pdf> [cit. 2024-02-11].

Covid-19 and gender-based violence [online]. eige.europa.eu. Dostupné na internete: <https://eige.europa.eu/newsroom/covid-19/gender-based-violence> [cit. 2024-02-10].

Domáce násilie [online]. echr.coe.int. Dostupné na internete: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/FS_Domestic_violence_SLK [cit. 2024-02-17].

Domáce násilie [online]. minv.sk. Dostupné na internete: <https://www.minv.sk/?nasilie> [cit.2023-12-28].

Facts and figures: Ending violence against women [online]. unwomen.org [2023-09-21]. Dostupné na internete: <https://www.unwomen.org/en/what-we-do/ending-violence-against-women/facts-and-figures> [cit. 2024-02-09].

Femicide: A global scourge [online]. European Data News Hub, [2019-12-03]. Dostupné na internete: <https://ednh.news/en/femicide-a-global-scourge/> [cit. 2024-02-10].

Gender : Základní pojmy [online]. czso.cz, [2016-29-02]. Dostupné na internete: https://www.czso.cz/csu/gender/gender_pojmy [cit. 2023-29-12].

History of the Term Femicide [online]. femicideinacanada.ca, Canadian Femicide Observatory for Justice and Accountability, 2020. Dostupné na internete: <https://femicideinacanada.ca/what-is-femicide/history/> [cit. 2024-02-10].

Chart of signatures and ratifications of Treaty 210 [online]. coe.int. Dostupné na internete: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=signatures-by-treaty&treaty=210> [cit. 2024-02-14].

ISTANBUL A GENDER IDEOLÓGIA SÚ TU ZAS, ODMIETNIME ICH SPOLU [online]. slovenskydohovorzarodinu.sk, [2022-05-23]. Dostupné na internete: <https://slovenskydohovorzarodinu.sk/clanky/istanbul-a-gender-ideologia-je-tu-zas-odmietnime-ich-spolu/> [cit. 2024-02-15].

Istanbulský dohovor je v Bulharsku protiústavný [online]. postoj.sk [2018-07-31]. Dostupné na internete: <https://www.postoj.sk/v-skratke/2064/istanbulsky-dohovor-je-v-bulharsku-protiustavny> [cit. 2024-02-16].

Násilie zo strany intímneho partnera zasahuje širokú skupinu žien SR [online]. gender.gov.sk. Dostupné na internete: <https://www.gender.gov.sk/wp-content/uploads/2012/06/priloha-2e-nar-strat-RR.pdf> [cit. 2023-29-12].

Our response to plans to make misogyny a hate crime [online]. rapecrisisscotland.org.uk, [2023-07-11]. Dostupné na internete: <https://www.rapecrisisscotland.org.uk/news/news/our-response-to-plans-to-make-misogyny-a-hate-crime/> [cit. 2024-02-10].

PRIESKUM TÝRANIA A ZLÉHO ZAOBCHÁDZANIE SO STARŠÍMI ĽUDMI, Fórum pre pomoc starším [online]. employment.gov.sk. Dostupné na internete: <https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/ministerstvo/rada-vlady-sr-prava-seniorov/zasadnutie-23-11.2015/bod-c.2/podporny-materiak-k-bodu-c-1-forum.pdf> [cit. 2023-30-12].

Protect Violence Against Women Act: Ways to Take Action [online]. Dostupné na internete: <https://www.thehotline.org/news/protect-violence-against-women-act-ways-to-take-action/> [cit. 2024-02-19].

Rada Európy [online]. minedu.sk. Dostupné na internete: <https://www.minedu.sk/17379-sk/rada-euro.py/> [cit. 2024-02-13].

Senior linka [online]. forumseniorov.sk. Dostupné na internete: <https://www.forumseniorov.sk/Senior%20linka.htm> [cit. 2023-30-12].

The landmark judgment that inspired Europe to act on violence against women [online]. coe.int. Dostupné na internete: <https://www.coe.int/en/web/impact-convention-human-rights/-/the-landmark-judgment-that-inspired-europe-to-act-on-violence-against-women> [cit. 2024-02-17].

Understanding and addressing violence against women [online]. iris.who.int, [2012-09-29]. Dostupné na internete: https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/77421/WHO_RHR_12.38_eng.pdf?sequence=1 [cit. 2024-02-10].

Uznesenie EP o aktuálnej situácii v oblasti boja proti násiliu páchanom na ženách a budúce kroky [online]. Dostupné na internete: <https://www.gender.gov.sk/zastavmenasilie/informacie/eu-2/> [cit. 2024-02-13].

Violence Against Women Act [online]. Dostupné na internete: <https://nnedv.org/content/violence-against-women-act/> [cit. 2024-02-19].